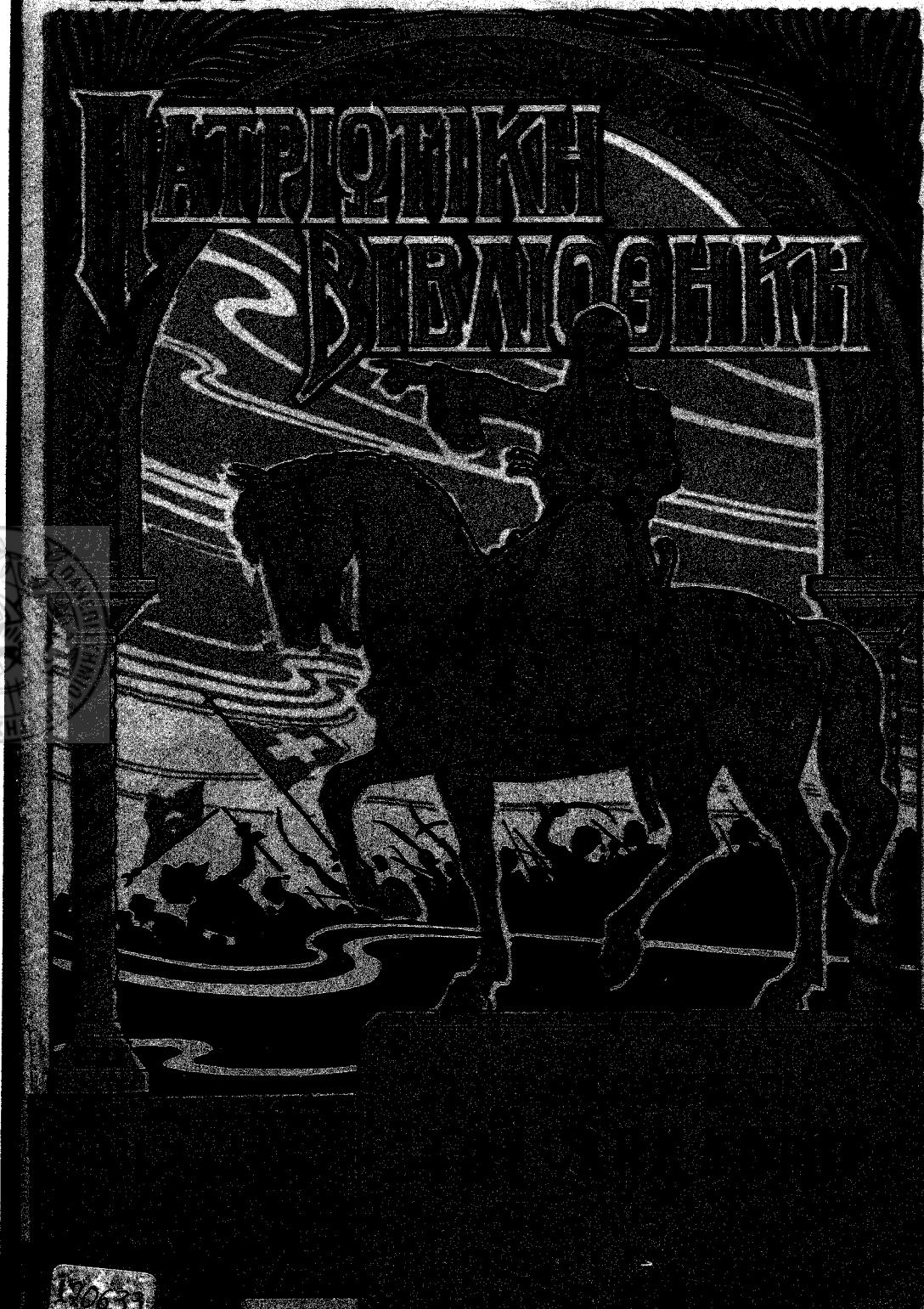

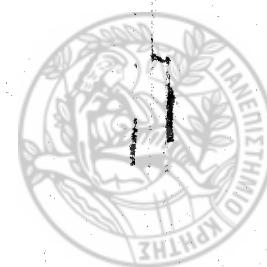
APIG 3

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

Η ΟΛΟΚΑΥΤΟΣΙΣ
ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΡΝ
1904

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Α. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΠΙΔΟΣΗ ΚΡΗΤΗΣ
120633

Η ΟΛΟΚΑΥΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Η μονή του Αρκαδίου, ολίγικες ώρας απέγιουσε του Ρεθύμνου, κατέτι πάντη μικροῦ δροπεδίου, τὸ ὅποιον οὐδεμίαν ἔχει: Κυνικὴν ἀγριότηταν, ἀλλ' ἐνεκκ τοῦ λιγυροῦ του περιβόλου καὶ τῆς κεντρικῆς του θέσεως ἐγρηγόρευσε καθ' ὅλας τὰς κρητικὰς ἐπαναστάσεις εἰς συναθροίσεις ἐπαναστατικῆς καὶ φέ πρώτον καταρύγιον τῶν γρηγοριανοπαΐδων.

Είναι μίκη τῶν ἀργυριοτέρων καὶ πλουσιωτέρων μονῶν τῆς Κρήτης. Η χρονολογία ὁμοιας τῆς ιδρύσεως της δὲν είναι θετικῶς γνωστή. Ἐπανείλημένη καταστροφή, κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις καὶ τὰς ἔξωθεν ἐπιδρομής, ἐξηράνθησε πάντα μνημεῖαν γραπτὸν καὶ ἐγγέρων, δυνάμενον γὰρ διαρωτίσῃ τὴν ἀρχαιοτέραν ιστορίαν τῆς μονῆς.

Τηπάργυε μόνον παράδοσις, καθ' ἣν τὸ Αρκάδιο ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αρκαδίου καὶ εἰς μνήμην αὐτοῦ ὠνομάσθη 'Αρκάδιον'. ἀλλ' εἶναι ἐνδεχόμενον ἵνα παράδοσις νὰ ἐσχηματίσῃ ἐξ εἰκασίας ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μονῆς. Οπωσδήποτε ἵνα παράδοσις αὐτῇ ἀναρέσει διτὶ τὸ Αρκάδιο ἐκτίσθη ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἀρχαιοτάτης μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου, ἥτις σώζεται καὶ σήμερον, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ώρας, ὡς μετόχιον τοῦ Αρκαδίου. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ ταύτην, τὸ Αρκάδιο ἐκτίσθη τὸ 395

Τιμοκτησία τοῦ έκδότου.—Απαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσις.

και ἡ πρώτη καταστροφή, τὴν ὑπεύχη υπέστη τονιζόντη, κατά τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὥπο τῶν Σαρακηνῶν ἐν ἔτει 829.

Οταν οι Τούρκοι ἐπέλιθισαν κατὰ τὴν ἐνετοκρατούμενης Κρήτης, ἐτραυμάτισαν τοῦ Ἀρκαδίου Πιτελέαρχος ἐσπεύσας καὶ ὑπεδαλεῖς ποταμογρήη εἰς τὸν ἀργαλόν τοῦ προσλαμβάνοντος ἐπιστίος τοῦ Χάνδακος τουρκικοῦ στρατοῦ. Οὗτος δὲ εἰς ἀνταμειθῆν ἐδώκει προσόμια τινα εἰς τὴν μονήν, ἐξασφαλίζοντα τὰς αποσεις καὶ τὰ δικαιώματά της. Ἐξαιρετικῶς εἰς τὸ Ἀρκάδι ἐπέτρεψε γὰρ ἕχει καθοδικῶν, προσόμιον τὸ ὄποιον δὲν φαίνεται γὰρ διατηρούμενη ἐπι πολὺ, καὶ ἐν μέτρον παγυτοῦ τῆς νήσου διὰ τὸ ἔλατον καὶ τὸν σιτον.

Τὸ Ἀρκάδι, ως εἶπον, ἦτο πλουσιώτατον, ἔχον κτήματα καθ' ὅλην τὴν νήσουν. Καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀκόμη, κατὰ τὸ "Ατ-μεντάν" (Ἴπποδρομον) εἶχεν θεοτητούς, σικίας καὶ ἐγγαστήρια. Ἐκ τῶν δωρητῶν δὲ τῆς μονῆς διεσάθη ἡ μνήμη τοῦ «ἄρχοντος» Μηλιώτη καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, οἵτινες πολλὰ καὶ μεγάλα κτήματά των, κείμενα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μυλοποτάμου, ἀφιέρωσαν εἰς τὸ Ἀρκάδι. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀκινήτων, ἡ ἀρχόντισσα Μηλιώτη ἐδώρησεν εἰς τὴν μονὴν δωκτούλιον μὲν ἀδεμαγγυτα μεγάλης ἀξίας, διστις ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1866, διτε εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς μονῆς ἐχάθη.

Ἡ προστασία τοῦ κατακτητοῦ δὲν ἐπροφύλαξε τὴν μονὴν ὥπο τὴν βίσιν καὶ τὴν ἀρπαγὴν βραδύτερον, διτε ἀγκαλίωτος τουρκικὴ ἀναργίης ἀπελύθη κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Οἱ Τούρκοι δὲν κατελάμβανον μὲν διὰ τῆς βίσιν τὰ κτήματα τῆς μονῆς, ἀλλ' ἐξεδίκτενον τοὺς ἡγουμένους καὶ τὰ συμβούλια τοῦ Ἀρκαδίου γὰρ τοῦ ἀντα-

(*) Ο σημερινὸς ναὸς δὲν φαίνεται πολὺ παλαιὰ οἰκοδομή. Σύζονται δύμας ἔχην ἀρχαιοτέρας οἰκοδομῆς.

λάστουν μὲ γάτις μαδερινῆς ἀξίας. Πρὸς τὸ ἔξωχηκασμὸν δὲ τοῦτον ἔρθην μέχρις ὃντος τῶν ἀνθεταρέων μοναχῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρίτον μέχρις τῆς γωνῆς μὲ 14.000 ἑκατόδεκα εἰς τὰ περιγράφη τοῦ Ρεθύμνου καὶ ζήλικεν Μεσαράς παρατίθενται εἰς τὴν κατοχὴν Τούρκων.

Θύ ἔχων δὲ αὗτα δηλητηρία περιουσίαν αὐτοῦ τὸ Ἀρκάδι, ἐν οι μοναχοῖς του δὲν ἐφέστηκαν νὰ ἐξασφαλίζουν διὰ δώρων καὶ χορηγίων τὴν προστασίαν ἐνδεικτοῦ Ισημερίου Τούρκου, διτες τοὺς ἔσωζεν ἀπὸ τὴν βίσιν καὶ τὴν ἀπληστίαν τῶν πολλῶν.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 21 εἰρὶ τὴν μονὴν τοῦ Ἀρκαδίου εἰς ἵκινην ἀκμήν, γάρις εἰς τὴν πολιτεικὴν ταύτην. Ὁ ὑγρούμενος Ἰωακείμ. διστις ἀπεβίωσεν ἐκπατούτης τὸ 1862, διηγεῖτο διτε πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ἡ μονὴ εἶχε 270 μοναχούς, διετήρει δὲ νοσοκομεῖον καὶ οἱ ακλόγυροι ἐκολλιέργουν τέχνας τινάς, ἐν τις καὶ τὴν ποικιλτικὴν τῶν ἱερτικῶν στολῶν. Κατὰ τὴν ἑστήκην τῶν ἔχιων τῆς μονῆς Κωνσταντίνου καὶ Θέλενης 70 ἱερεῖς φέροντες γρυποκεντήτους ἱερτικὰς στολάς, ἐτέλουν τὴν λειτουργίαν, κατὰ τὰς διηγήσεις τοῦ Ἰωακείμ. Εἶχε δὲ τότε ἡ μονὴ καὶ θεραπείην μὲ πολύτιμα χειρόγραφα, ἀντικαὶ ἐπυρπολήθησαν, κατὰ τὸν πόλεμον, μετὰ τῆς μονῆς. Τὰ δὲν κατέθηκε καιμάντικαν καὶ θησαυροῖ, συνιστάμενοι εἰς 7¹/₂ ὄκαδες χρυσοῦ καὶ 55 ὄκαδες ἀργύρου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν πάντοτε τοῦ Ἰωακείμ., εἰς στολάς χρυσοῦράντους, εἰκόνας τοῦ Κρητὸς Λαζαρέφου Κορυάρου, λειψάνη τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ διαφόρους πολυτίμους στοκαρούς, παχελήρηθησαν πρὸς διάσωσιν ὥπο τοῦ ἡγουμένου Μεταθίσιου, διστις τὰ ἐργάτωσεν εἰς ἐν τῶν πλοίων τοῦ Ἐμπανουήλ Ταμπάζην ἵνα ἐξασφαλισθῶσιν εἰς τὰς νήσους. Άλλα τὰ πλοίαν προσβληθὲν ὥπο Τουρκικῶν, ἐνσυάγησεν καὶ τὰ πλείστα τῶν καιμάντιων ἀπωλέσθησαν.

Διεσδήη μάνον τὸ λειψόνιον τοῦ Ἀρχεῖον διεπηρεύεται εἰς τὴν Ηλευθερίαν τῶν Σελίδων, εἰς χρυσαῖς στιλβᾶς αὐτούμενος ἐν Μουσώνῳ καὶ σέρων τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀρχαδίον», ἐν πετρογραφίαις χρυσοκέντητον ἐν Τηνῷ καὶ οὐλῇ θλλάζει. Ἐκ τῶν ναυαγῶν δὲ ὁ ἡγούμενος αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπογραφούσην ἐν Ρεθύμνῃ.

Ἐνεκα τῆς κεντητικῆς, ὡς εἶπομεν, θέσεως τοῦ Ἀρχαδίου μεταξὺ τῶν ἐπαρχίῶν Ρεθύμνης, Μυλοποτάμου καὶ Ἀμυρίου, κατέρρυγον ἐις κύρον, ἀρχομένης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, πολλὰ γυναικόπαιδα, γέροντες καὶ ἀσθενεῖς ἐκ τῶν χωρίων τῶν ἐπαρχίῶν τούτων, οἵτινα ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ρεθύμνιων Τούρκων.

Τὸ Ἀρχάδι ἐπίσης κατέστησεν ἐδρῶν κύρων τὸ Ἑπιτροπήν, δηλαδὴ οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν κεντρικὴν ἐπαναστατικὴν Κυβερνητικὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ δικαιμερίσματος Ρεθύμνου. Πρόεδρος δὲ τῆς Ἑπιτροπῆς ἦτο ὁ ἡγούμενος Ἀρχαδίου Γαβριήλ, ἀνὴρ τεσσαροκοντούτης περίπου, φραΐος καὶ ἀθλητικὸς τὸ παράστημα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου, ὡς πασσᾶς Ρεθύμνου διεμήνυσε πρὸς τὸν Ἡγούμενον ν' ἀποπέμψῃ τὴν Ἑπιτροπὴν ἐκ τῆς μονῆς, ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσεως ὅτι θὰ ἔξεστράτευε καὶ ὅτι κατέστρεψε τὸ Ἀρχάδι. Τότε ἔγινε σύσκεψις τοῦ συμβουλίου τῆς μονῆς περὶ τοῦ πρακτέου· καὶ δύο ἐκ τῶν συμβούλων ἔξερρασσον τὴν γνώμην νὲ ὑποδείξωσιν εἰς τὴν Ἑπιτροπὴν ὅτι ἔπεισε ν' ἀπομακρύνθῃ, ἵνα μὴ γίνη ἀφορμὴ γὰρ καταστροφῆς τῆς μονῆς. Ὁ ἐκ τῶν συμβούλων Χατζῆς Νεόδυτος ἔλεγε·

— Ἄς πάρη ἄλλοιος ἡ Ἑπιτροπή, γιατὶ θὰ μᾶς κατηγορήσουν ὅτεροι ὅτι ἔκάψκμε τὸ μοναστήρι;

Ἡ δλοκιάτωσις τοῦ Ἀρκαδίου

7

— Νὲ φύγετε ἐστι, ἐν τρεῖσσαι τοῦ εἶπεν ἐν δραγῇ ἡ Γαβριήλ· Ἡ Ἑπιτροπὴ δὲν φύγει!

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χατζῆς Νεόδυτος ἐπέμενεν εἰς τὴν γνώμην του, ἡ Ἡγούμενος τοῦ εἶπε·

— Θωρακεῖς τὰς κατηγορίας τὰς κάρβονινα περὶ γένετον τὸ 21 ἐκεῖ σταθμεοδοκιάστησε;

— Θωρᾶ τα.

— Μὲ τοῖνος γὰρ θὰ τοσὶ μουζάρα ταῦτα πρόσωπα κεινοὺς ποιήσῃ μὲ κατηγορήσουν πῶς ἔκαψκμε τὸ μοναστήρι γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ λόγοι οὗτοι συνεπίγνοσαν καὶ μετέπεισαν τὸν Νεόδυτον, διετίς εἶπε·

— Σὰν εἰν' ἐποχή, γούμενες, βάσταξε τὸ λοιπόν δυνατόν κι ὅπου δὲ ἀποθάνησες ἐστὶ θ' ἀποθάνω καὶ ἔγω.

Ἡ ἀπειλὴ τοῦ προστοῦ Ρεθύμνης ως τόσου δὲν ἔξετελέσθη. Ἔμελλε γὰρ ἐκτελεσθῆ ὑπὸ οὐλῶν, τοῦ Μουστακῆ προσαχ, διὸ ὁ Σουλτάνος εἶχεν ἀποστέλλειν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς Κρήτην μετὰ πολυαριθμού καὶ ἐκλεκτού στρατεοῦ, ἀριστερῶν δὲτι κατὰ τὰς ἡδης συγκροτηθείσκας μάχης ὃ ἐν τῇ νήσῳ τουρκικὸς στρατὸς καὶ ὁ ἀποκούρος αἰχματικὸς εἶχον κατατροπωθῆ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐξελέξει δὲ ὁ Σουλτάνος μεταξὺ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ τὸν Μουστακῆν, ὡς γνωρίζοντα τὴν Κρήτην καλλιόπιον ποντὸς οὐλῶν, καθότι καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εἶχε πολεμήσει ἐν Κρήτῃ καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπειτα ἔχομάτισε Γενικὸς Διοικητὴς τῆς γῆςσου.

Ο Μουστακῆς, ἀριστερῶν εἶσας τοὺς Τούρκους τοῦ Σελύνου, πολιορκουμένους ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν Κάνδην, ἀριστερῶν ἐπυρπόλησε τὰ δρεινὰ χωρίς τῆς Κυδωνίας, ἐστράχη πρὸς τὸν Ἀποκάρωνα, πυρπολῶν καὶ ἔρημώνων τὸν τόπον, ἵνα διέτ. τῶν

περιγραφών όπου αναφέρεται στον ίδιο περιοχή, όπου διάφοροι πειθαρχοί, διάφοροι άποικοι και τούς διπλών διεν το κατέβασαν. Μετά την μάχην δὲ τοῦ Βιρρέ, καθίζει στον ιππότην οι πειθαρχοί τοῦ Ι. Συμβρεκτικού, θέλονταί είναι να σταθεί στον ίδιον διπλών τοῦ Μουστακόφ, ούτος δι' άποικούντων ήνταν οι μάχης τοὺς Σοροκινούς, οι προσποιηθεῖσιν ίπποταγήν. Ένας σώματος τὴν ἐποχήν γένει τὸν άποικον καὶ τὰ πολυάριθμα γυναικόπαιδα οἵτινας είγονται πατερόγονοι εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἑρημαθεντῶν Ἀποικώσαν. Τὰ ἀποτελέσματα ταύτας ἡρεσεων διὰ νὰ νομίσῃ ὁ πασᾶς δὲτι κατέβαλε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας καὶ ἐπρογώρησε πρὸς τὸ Ρέθυμνον, οὗτος προσέβαλης καὶ τοὺς ἐπαναστάτας τῶν μερῶν ἔκειναν, καταστρέψαν πρῶτον τὸ Ἀρκάδιον, διπερὶ τῆς τοῦ κυριώτερον αὐτῶν δρυμοτήριον.

"Οταν ἐγνώσθη δὲτι ὁ πασᾶς μετὰ πολυάριθμου στρατοῦ ἐπήργυτο, γένει σύσκεψις ἐγένετο εἰς τὸ Ἀρκάδιον πρὸς τοῦ πρακτέου. Καὶ διοι εὑρέθησαν σύμμαρτοι νὰ μὴ ἐγκαταλίπωσι τὴν φονήν, ἀλλὰ ν' ἀμυνθῶσιν ἐν αὐτῇ. Εἰς τὴν δύχυράτητα τῆς Θέσσαλου δὲν ἥδυναντο γάλαξιον μεγάλην πετούμησιν. ἀλλὰ τοὺς ἐνεθάρρυνε, ῥάινεται, ἡ στρεβότητα τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς καὶ ἡ ἐλπὶς εἰς ἐπικουρίαν καὶ ἀντιπεριεπασμόν ἐκ μέρους τῶν ἐπαναστατῶν τῶν πρετεροφύλων ἐν πειρατῶσι πολιορκίας. Πολεμεφόδια είγονται ἀρκετά, καθότι εἰς τὸ Ἀρκάδιο ἦσαν καὶ γενικαὶ ἀποθηκαὶ τῆς ἐπαναστάσεως, τροφοί δ' ἐπίστρεψαν ἐπαρκεῖς εἰς τὰς πλουσίας ἀποθήκας τοῦ μοναστηρίου.

"Ο ἀντισυνταγματάρχης Πάπας Κορωναῖος, δεστις πρὸς ὅλιγους εἶγε ψήξει μετ' θέλονταν τινῶν εἰς Κρήτην καὶ διορισθῆ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῶν Κρητῶν Γενικός Ἀρχηγὸς τοῦ τμήματος

Ρεθύμνης, εὑρέθη εἰς τὸ Ἀρκάδιο κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Οὗτος δὲ βλέπων τὸ δυσορθολογτὸν τῆς μονῆς καὶ τὸν βίσσονα κακούνον εἰς ὃν θὰ ἴστετιθεντο οἱ ἐν αὐτῇ πολιορκούμενοι, δὲν ἐπεδοκίμασε τὴν γνώμην τοῦ Γερμανοῦ καὶ τῶν ἄλλων. Ἀλλ' οἱ πλειστοὶ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐπέμενον ἀκινάτοις εἰς τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν. Συνεδρούλευσε τότε ὁ Κορωναῖος νὰ κατεδαφίσωσι τοὺς σταύλους καὶ τὸν ζενεμάρμολον, οἵτινες εὑρίσκοντο ἔξω τῆς μονῆς εἰς ἀπόστασιν 100-150 μέτρων, ἵνα μὴ κατακλυθθούν ὑπὸ τοῦ ἐγχθροῦ καὶ γρηγορεύσασιν εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἐπιγειοθεσίες ἐνκυντίσουν τοῦ μοναστηρίου. Ἀλλ' οὐδὲ ἡ συμβουλὴ του αὐτῆς ἴστετελέσθη, ἵσως διότι τὸ πεζίγυρον δὲν ἦτο εὔκολον ἢ διότι δὲν ἔδοθη παρατροπάς τοῦ Κορωναίου, θέλησαν γ' ἀπειλώσιν ἐκ τῆς μονῆς καὶ κατακλύψασιν εἰς καρφαλέστερον μέρον.

— "Ο, τι θὰ γίνουν οἱ ἁγιδες θὰ γίνωμεν κ' ἔμεις, θὰ τοῦ ἀπάντησίς των. Ἀν ἀποθένουν αὐτοί, ής ἀποθένωμεν κ' ἔμεις.

— "Αλλὰ μήπως ἂν εἴρεσην εἰς τὴν ὅρη, δὲν θὰ ἐκινδύνευσον γ' ἀποθένουν κ' ἐκεῖ εἰκ τῶν στρεβήσεων καὶ τῶν κακουγιῶν; Ὁ γειμῶν εἶγεν ἥδη ἀργίστηρ μὲν ἀσυνήθη δραματήτες καὶ ὁ Ψηλορίτης εἶγε καλυφθῆ προώρως ὑπὸ γιόνος. Ὁλίγον θραδύτερον τοικύτη παγώντες κατέλαβε τὰ πλανώματα εἰς τὴν ὅρη θύματα τῆς τουρκικῆς ἀγοράστητος, ὡστε πολυάριθμα παιδία, γυναῖκες καὶ γέροντες ἀπέθανον.

— "Ο Κορωναῖος, ἀφήσας εἰς τὴν μονήν, ώς ὁρούρχηγον, τὸν ἀνθυπολογαργὸν Παπάννην Δημητρόπουλον μετὰ ἐπτά ἢ ὅκτω θέλονταν ἀπῆλθε. Τὸν ἡκολούθησαν δὲ ὁ ὄπλαρχηγὸς Παπᾶς Μαρουλιανὸς καὶ τινες ἀλλοί, συμμετειδόμενοι τὴν γνώμην του διε ἐπερπέντας εἰς τὸ Ἀρκάδιο.

Εις τὴν μονὴν ἔμενον περὶ τὸ 900 χρόνον, ἐξ ὧν 270 περίπου ὑπέλασάσι, οἱ δὲ λοιποὶ γρυπακόπαιδες καὶ ἀνθενεῖς. Μονογένη δύναμενοι νὰ φέρουν ἐπίλεις ἀντίρρητον εἰς 40. "Εμειναν δὲ καὶ οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖ ἐν τῶν δεκαεξά μετάποντας τῆς Ἐπιτροπῆς Δ. Σκορδίκης, Μελισσώτης, Σκουλάς, Χαϊδέτης, Μπεργκαδῆς, Μπολάνης, Παρτάλιος, Ἀγιανογιαννάκης, Σκουνάρτσας. Ομοίως οἱ ὑπέλαστροι Νικόλαος Βενιανάκης, Παππάς Κερκιώτης, Κωνσταντίνος Δασκαλάκης.

Οἱ Τούρκοι ἐνεργεισθησαν ἁρχόμενοι ἐνοχτίον τῆς μονῆς τὴν 7 Νοεμβρίου. Ἡ πρωτοπορεία κατέδνη ἀπετελεῖτο ἐξ ἀτάκτων Τουρκοκρητῶν, οἵτινες εἶχον ἀρχηγὸν τὸν ἐξ Ἀμυνταίου Ἀλῆ ἀγγεῖν Πλαστελλον. Διὸς νὰ ἐξαπατήσωσι δὲ τοὺς ἐν τῇ μονῇ οἱ Τουρκοαρχίτες οὗτοι εἶχον ἀναπτεῖσαι Ἑλληνικάς σηματίξες. Ἄλλος δὲ Νικόλαος Βενιανάκης, ἐπόπτης τῶν σκοπῶν, τοὺς ὄποιους εἶχον τάξεις ακτὰς υῆκος τῇ γεράδρᾳ εἰς ἦν ἀπολήγει ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου τὸ ὄροπεδίον, τοὺς ἀνεγγάριας καὶ οἱ σκοποὶ ἀνήγγειλαν διὰ πυροβολισμῶν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐγθροῦ.

Κτεόπιν τῶν ἀτάκτων Τουρκοκρητῶν, ἥρχετο μετὰ στρατεῖς δὲ Σουλεύμανήν βόης, γυναικάδελφος τοῦ Μουσταφᾶ, δεστις, ἥρχε περιεκύλωσε τὴν μονὴν ἐν τῷ διῃ μερῶν, ἀκάλεσε τοὺς ἐν τῇ μονῇ νὰ παραχθῶσιν. Ἄλλος οἱ ὑπερκοπιστὴς τοῦ Ἀρκαδίου ἀπήντησεν διὰ τῶν σπλαντῶν εἰς τὴν πρότοις τοῦ ἐγθροῦ. Καὶ τοι δὲ ἡδύναντα ἀκριβη νὰ φύγωσι πρὸς τὸν Μυλοπόταμον, ἔμειναν καὶ ἀπτόντοις ἐδένθησαν τὰς πρώτας επιθέσεις τῶν Τουρκῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μουσταφᾶς, μένων εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ρεθύμνης μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ, ἐφρόντισε νὰ ἐμποδίσῃ πάσκαν ἔξωθεν ἐπικουρίαν πρὸς τὴν πολιορκουμένην μονὴν. Πρὸς τοῦτο δὲ

εἰς μὲν τὴν Ἐπισκοπὴν ἀρχῆκα σῶμα τὸ 1000 ἀνδρῶν, οὐλοὶ δὲ σῶματα ἀπέστειλεν εἰς Κρουσῶν Μαχλεῖνος, ἐνῷ δὲ πατέρας Ἡρακλέας. Ρεστὶς ἡπειρίεις νὰ εἰσθάλῃ εἰς Μυλοπόταμον. Οὗτοι οἱ ἐπανακτήται τοῦ Μυλοπόταμου ἦσαν ἡγαγκασμένοι νὰ οὐλάττουν τὰς ἐξ ἀνατολῶν διέδους τῆς ἐπαρχίας των, οἱ δὲ Ρεθύμνιοι εἶχον πρὸς αὐτῶν τὸ πρόσκομψ τῆς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ τουρκικῆς φρουρᾶς· καὶ κατάφθωσαν μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν νὰ τὴν ἐκτοπισθεῖσιν, ἀλλ' ἐπανελθοῦσαν ἐν Ρεθύμνου ἴσχυροτέρων ἀριθμητικῶν, κατέλαβεν ἐκ νέου τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ οὐλακά παροκκείμενα χωρίς.

Ἄρρεν δὲ οὔτως ἀπεμόνωσε τὴν μονὴν ὁ Μουσταφᾶς, διηθύνητη καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτὴν, ζῆτων οὐλακά στρατού. Ἀποκρούσκες δὲ μικρά τινας ἐπανακτατικά σώματα, ἀτινχ ἐπεχειρούσκεν· ἡ ἀντιστώσιν εἰς τὴν διάβασιν του, ἔφισσε πρὸς τοῦ Ἀρκαδίου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἡδη ἀρχίσει νὰ μαδροθολῇ ὁ Σουλεύμαν.

Μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Μουσταφᾶ, ὁ συγκεντρωθεὶς περὶ τὸ Ἀρκάδιον πουρκικὸς στρατὸς ἀγῆλθεν εἰς 10,000 περίπου, ἐποτελεύμενος ἐκ δώδεκα ταχυμάτων, μετὰ δύο ὄρειν τὸν πυροβολαρχῶν, ὀλίγου ἵππου καὶ πολλῶν ἀτάκτων, Τουρκοκρητῶν καὶ Ἀλβανῶν.

Ο πατέρας ἐπανέλαβε πρὸς τοὺς ἐν τῇ μονῇ τὴν πρόσκλησιν νὰ παραδοθῶσιν· ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι ἔθωσκαν καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀπόκτησιν, ἦν εἶχον δώσει προηγουμένως εἰς τὸν Σουλεύμαν: «Μόνον νεκροὶ θὰ παραδοθεμεν!» Τότε ὁ Μουσταφᾶς διέταξε γενικὴν ἐπίθεσιν ακτὰς τοῦ Ἀρκαδίου, ἐνῷ τὸ πῦρ τῶν δύο πυροβολαρχῶν συγκεντροῦστα κατὰ τῆς δυτικῆς πύλης τῆς μονῆς. Ἄλλος οἱ πολιορκούμενοι δι' εὐστόγου πυρὸς ἐν τῶν παραθύρων καὶ τῶν πολεμούμενῶν τοῦ περιβόλου τοὺς ἀπέκρουσαν. Οἱ Τούρκοι ἐφαίνοντο προσπαθοῦντες νὰ καταλάβωσι τοὺς σταύλους, εἵτινες

παρά τὴν συμβούλην τος Κορωνίου, δεν είχαν κατεδαφίσθη. Διὸ τοῦτο καὶ οἱ ὑπερκοπισταὶ τοὺς Ἀρκαδίου πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἔστρεψαν κυρίως τὴν προσεγγίην τῶν. Τινὲς δὲ ἔξι κύτῳν κατέγοντες τὸν παρακείμενον ἀνεμόδυνον διεκόπησαν φρουρώτατον πόρον κατὰ τῶν Τούρκων ἐκ μηκέτερης ἀποστάσεως. Ἀλλοι ἵεργράμενοι ἔπει τὴν μικρὴν πύλην τοῦ περιβόλου, τὸ «παρτέκι», κατέλυγον θετεῖς πρὸ τῆς μονῆς καὶ ἐκεῖθεν ὑπεδέχονται τὰς ἀρραβώνας τοῦ ἕγχρου.

Αἱ δύο μεγάλαι πύλαι τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς, καὶ λεγόμεναι «Ρεθυμνιώτικη» καὶ «Καστρινή», ως βλέπουσαι ἡ μὲν πρὸς τὸ Ρεθύμνον, ἡ δὲ πρὸς τὸ Ἡράκλειον (Κάστρον), εἴχον κλεισθῆ καὶ στηριγχη ἔσωθεν διὰ ξύλων καὶ λίθων. Ἀλλὰ τὰς βλήματας τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ διηγήσαντο κυρίως κατὰ τὴς πρώτης. Ἡ πύλη δημος ἀντείχε, διότι ἡ το σιδηρᾶ, τὰ δὲ πυροβολέα τοῦ ἔγχρου δέσποιν μικρῆς ὀλκῆς, διὸ ἐλαχισταὶς βλέζεις ἐπροξένουν καὶ εἰς τὰ τείχη.

Οἱ πολιορκούμενοι ἐνέμενον ἔξωθεν βοήθειαν καὶ ἡπόρουν βλέποντες ὅτι ἡ ἡμέρα παρηργεῖτο γωρὶς οὐδαμοῦθεν νὰ φωνῇ ὁ ἀναμενόμενος ἀντιπερισπασμός. Μόνον ὅλιγοι ἐπονικαστῆσαν· τοὺς δέ ποιοὺς εἴχον συναθροίσει ἐκ τῶν πλησιογάρων ὁ Κορωναῖος καὶ ὁ Παππᾶς Μαρουλιγός, προσηλθον καὶ προσέβλον τοὺς Τούρκους· ἀλλά, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἴσχυρὰν τούτων ἀντεπίθεσιν, ἡναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῆσιν.

Ἐν τούτοις ἡ εὐφυγία τῶν ὑπερκοπιστῶν τοῦ Ἀρκαδίου διετηρεῖτο ἀκμαία καὶ ἡ γῆ τοὺς εἶρεν ἀκλονήτους εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν γὰρ ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν ἀντίστασιν μέχρι θανάτου. Οἱ δεκάωροις βομβορδισμός, ἡ ἀπαυστος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν χάλκεα τῶν σφακιών, ὁ βρεράρικὸς ἀλλαληγμὸς τῶν ἐφορμώντων ἔχθρῶν οὐδὲ κύτας τὰς γυναικας εἴχον ἐκποτήσει. Οὐδε-

μίκρας ἡσιτίας ἔλαγχοφυγίας ἦκούσθη. Κατ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ γυναικες ἄλλαι μεν ἐκόμιζον εἰς τοὺς πολεμιστὰς πολεμεφόδια καὶ νερόν, ἄλλαι ἐπειποιοῦντο τοὺς τραυματίας καὶ θύλαι ἐντὸς τοῦ γαστρὸς κατεσκευαζον πυριτιδούλας μὲ τὸν χάρτην τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων. Μεταξὺ κύτων διεκρίνετο διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν φυγραίμικην αὐτῆς ἡ Χαρικλεία Δασκαλάκη. Τὴν ἐσεβόντο πόντας καὶ ως γυναικας μεγαλόφυγον καὶ ὡς μητέρας πριῶν ἀνδρειῶν οἵσιν, ἐκ τῶν ὄποιων ὃ εἰς εὑρίσκετο ἐντός τοῦ Ἀρκαδίου, ἔχων τὴν σημαῖαν αὐτοῦ ὑψωμένην ἐπὶ τοῦ τείχους. (*) Εἰς τῆς συσκέψεις ἥκουντο ἡ γῆραμη τῆς Χαρικλείας Δασκαλάκη καὶ ἡ γῆραμη τῆς ἡτο νὰ προτιμήσουν τὸν θύλακον παρὰ τὸ παρχόδιον εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ τοις ἐν τῷ, μονῇ εἴχεν οἵσιν, ἐγγονοὺς καὶ ἄλλους συγγενεῖς.

Ἡ σιγὴ τῆς ἐπελθούστης νυκτός, ἐν μέσῳ τοῦ φοβεροῦ κλοιοῦ τῶν ὄποιον ἐσχημάτιζε περὶ τὴν μονὴν τὸ στρατόπεδον τῶν Τούρκων, ὑπῆρξε φρικτή. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ οὐρανὸς ἐκαλύφθη ὑπὸ νεφῶν, ἐπηκολούθησαν δὲ ἀστραπαὶ καὶ βρονταί, γωρὶς νὰ βρεῖται. Οἱ πολιορκούμενοι ἡγρύπνησαν προσευχόμενοι εἰς τὸν ναόν, ὑπὲ τοὺς θύλους τοῦ ὄποιου ἀντήγουν καὶ βρογταὶ ὡς ἐνθάρρυνταις οὐραγόσθεν.

Οἱ Μουσταφᾶς βλέπων ὅτι τὰ πυροβολικά του ἡτο ἀνίσχυραν νὰ ἐκπιτοήσῃ τοὺς ὑπερκοπιστὰς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ν' ἀνοίξῃ φῆγμα εἰς τὸ τείχος, ἐκόμισε κατὰ τὴν νύκταν δύο βαρέα πυροβολάκ ἐκ Ρεθύμνου.

Τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ἕρθος ἐπανελήφθησαν ἀπὸ πρώτας λι-

(*) Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔκεινην ἐμελλε νὰ χάσῃ τρεῖς οἰσιός, πασόντας εἰς τὰς μάχας.

τα δέσμευσην, ενώ τὰ διάγρατα τῶν νέων παραδόσιων διέσεις γε τὴν πόλην τοῦ μοναχοτηρίου καὶ διερρήγησεν τὸ τείχος. Ὁ ἡγούμενος Γαβριὴλ περιερχόμενος τὰς διαρρόσους θύσεις, ἀνεψυχώνει διὰ γενναῖων λόγων τοὺς πολεμιστὰς. Συγχρόνως δὲ ἔπειρος εἰς τὰ προθύρα τῆς μονῆς ἵνα ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς ἐκεῖνον ἀντιμετωπίζοντας τὸν ἐγκέρδον πορευόμενος τῆς μονῆς. Τὰ ράσα του ἡσαν διάτρυτα ἐκ τῶν σφαγῶν. Οἱ Τούρκοι, ἀγνογνωρίζοντας κύπελλον ἐκ τοῦ παραστήματος, διηγήθυνον κατ' αὐτοῦ γέλαζαν σφαγῶν. Ἀλλ᾽ ὁ Γαβριὴλ, ἀπεριόμητος καὶ ἀτρωτος, ἅρμα μετὰ τοῦ Ντελῆ Δράκου, τοῦ Ηλύκου Κουζού, τοῦ Ηακπά Κρανιώτη, τοῦ ἑθελοντοῦ Ξάνθη καὶ ξιρήρεις κατεδίωκον τοὺς θρασυτέρους τῶν Τουρκοκρητῶν καὶ Ἀλεξανδρίας, οἵτινες προηγούντο εἰς τὰς ἑρόδους.

Ἀλλ᾽ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐνεργούζετο ἡ ἀναγνωρισμένη ἔξωθεν ἐπικουρία. Μόνον περὶ τὴν μεσημέριαν προσῆλθον Μουλοποταμίταις τινὲς καὶ ἐκ τῶν ὑψηλάτων τῆς Συκιάς προσέβηλον τοὺς Τούρκους· ἀλλ᾽ ἡσαν τόσον ὀλίγοι, ώστε ὁ ἀντιπερισπασμὸς αὐτῶν ὑπῆρξεν ἀσήμαντος, οἱ δὲ Τούρκοι εὐχερῶς τοὺς ἀπέκρινοσκν, γωρίς γὰρ διακόψωσαν τὴν κατὰ τοῦ Ἀρκάδιου ἐπίθεσιν.

Ἀλλ᾽ οἱ Ρεθύμνιοι, οἱ Ἀμαριώται καὶ Ἀγιοβασιλίται ποὺ ἡσαν; Οἱ πολιορκούμενοι συγεπέρχοντο μὲν διε τοῖς σοθρόν τι τοὺς ἡμιπόδιά της σπεύσασιν εἰς βούθειαν κύπελλον, ἀλλ᾽ ἡτο ἀδύνατον νὰ μαντεύσωσι τὴν ἀληθῆ αιτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης. Διότι εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἀρκάδιου δὲν ἔθρεγχεν, ἐνῷ εἰς τὰς πέρις ἐπαρχίας ἔθρεγχεν ἀπὸ τῆς προτεραιάς τόσον δύνατά, ώστε οἱ χειμωροὶ εἶχον καταστῆ ἀδιάβοτοι. Ἰδοὺ τὸ εἶχεν ἐμποδίσει τοὺς Ἀμαριώτας, Ρεθύμνιους καὶ λοιποὺς γὰρ δράμωσιν εἰς ἐπικουρίαν

τῶν κινδυνεύοντων εἰς τὸ Ἀρκάδιον, μεταξὺ τῶν ὅποιων μάκιστων πολλοὶ τῶν ἔξι τείχων ἀδελφούς, μητέρας καὶ τέκνων.

Ἄμα ἐγράψῃ οὐτι ὁ Μουστακός; διτυθύνετο ἐναντίον τοῦ Ἀρκάδιου, οἱ ἐπικαστάται τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν συνηγρίσθησαν καὶ ἀπερίσσεσσαν, ἵνα οἱ μὲν ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν πολιορκούμενων τὸ μοναχοτήριον Τούρκων, οἱ δὲ προσεξέλθωσι τοὺς κατέγοντας τὴν Ἐπισκοπήν. ἵνα ὁ Πασᾶς ἀνησυχῶν διὰ τὴν τύχην τοῦ Ρεθύμνου, στενοχωρούμενος δὲ ἐν μέσῳ τῆς ἀμύνης τῶν πολιορκούμενων καὶ τῆς ἔξωτερης ἐπιθέσεως, ἀναγκασθῆ, γὰρ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, εἰς τὴν ὄποιαν εἶχεν ὑποστῆ ἀγοραντικὰς ἀπωλείας. Ἀλλ᾽ ἡ ἐπειθούσακ οκκονοκύρια, ητις ἀπὸ τῆς βροχῆς ἐτρέπει εἰς χιονοθύελλαν, ἐμπειριώσεις τὸ σχέδιον. Τὰ ὄπλα των, τουρκικὰ πολεικιὰ μὲ πυρελίθους, κατέστησαν ἀγρηστοῖς ἐκ τῆς βροχῆς. Όσοι δέ, κατορθώσαντες γὰρ διαβόδισι τοὺς πλημμυροῦμενας γειμάρρους, ἔρθασσον εἰς τὰ περὶ τὸ Ἀρκάδιον ὑψώματα, ἐθεῶντο ἀπρόσκοτοι, μὲ τὴν ὀδύνην τῆς ἀδυνατίας, τὴν σπαρακτικὴν πραγματίαν ητις ἐτελεῖτο κάτω εἰς τὸ ὄροπέδιον.

Μόνον ἐκεὶ δὲν ἔθρεγχεν, ώς ἐὰν καὶ ὁ κακός συνεμέχει μετὰ τῶν πολλῶν ἐναντίον τῶν ὀλίγων, μετὰ τῶν τυρκάνων ἐναντίον τῶν τυραννούμενων. Οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι ἔκλισαν.

— Θεέ μου, δὲν ὑπάρχει λοιπὸν δικαιοσύνη; "Ολοι καὶ δλω εἴνε ἐγκατίον μας; "Ἐὰν ἀπὸ τὶς ἡμαρτίες μας βρεσνικώμεθ, δὲν εἴνε ἀρκετὰ τὰ δσα ἔχομεν ὑποφέρει;

"Ο κακπός τῆς μάχης ἐσκέπαξε τὸ Ἀρκάδιον, τὸ ὄποιον ἔρχεται ώς κακόμενον. Καὶ τρόντι ἐκκιεῖτο ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, τὸ ὄποιον ἔζημουν ἐναντίον του ἀπεκύτως τὰ στόμαια τόσων γιλιάδων δπλων. Ἐκάστη βολὴ πυροβόλου κροτοῦσσα ἐπὶ τῶν τείχων, τὰ ὄποιας ἐπροστάτευον τόσας ἀθώας πλάσματα, ἢ πίπουσας ἐντός

τούς περιβόλους τῆς μονῆς, ἀπέστηκε μέρος όποιο τὴν καρδία, τὸν ἀνδρῶν ἐκείνων, σίτινες μηγεντες, οὐδεὶς ἐν τῇ ἀδυνατίᾳ τῶν, εἰλέπον μακροθεν τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν καὶ προσθήκειν τὴν μαρτυρίαν τῶν πάθης τοῦ ἀσθενεῖς κατὰ τοῦ Ιαγυροῦ. Ἡ σκέψις δὲ, ὅτι οἱ πολιορκουμένοι θ' ἀπειδίδοντο εἰς ἀποθυμίαν τὴν ἀγκυτάλεψιν αὐτῶν, καθίσταν πιναρτέσκν τὴν ἀδύνατην τῶν δυστυχῶν ἐκείνων. Ἡσαν ἔρχεται δυστυχέστεροι καὶ πλέον αὐτῶν ἡξιοθήητοι οἱ κινδυνεύοντες ἐντός τοῦ Ἀρκαδίου :

Ἡ ἀρμυνα τῶν πολιορκουμένων, ὅσον καὶ ἡν ἡτο ἡρωική, δὲν κατάρθωσε μέγρι τέλους ν' ἀναχαιτίσῃ τὰ ἄφορμάντα πλήθη τῶν Τούρκων, οἵτινες ἡδυγήθησαν γὰρ καταλάθωσι θέσεις ἐγγύτερον τῆς μονῆς, κατέλαθον δὲ καὶ τοὺς σταύλους. Καὶ τοποθετήσαντες ἐντός αὐτῶν τὰ βραέα πυροβόλα, ἐτρύπησαν τὸν πρὸς τὴν μονὴν τοῖχον καὶ ἐκείθεν ἐκαγονοβόλουν τὴν πύλην.

Ο Μουσταφάς σπεύδων νὰ περιτάσσῃ τὴν πολιορκίαν, πρὶν δὲ λάθουν κακίρον οἱ ἐπαναστάται τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν καὶ δυνηθεῖσι γὰρ ἐπιτεθῆσιν ἐναγνίτιον του, εἶχε δώσει τῆς αὐτοτητέρχες διαταγῆς εἰς τοὺς ἀξιωματικούς του. Οὗτω τὸ πυρ ἐξηκολουθεὶς ἀπαστον κατὰ τῶν πολιορκουμένων, οἱ δὲ στρατιώται, καὶ τοι δεκτικόμενοι ὑπὸ τοῦ εὐστόχου πυρὸς τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς μονῆς, ἐπροχώρουν πατεύντες ἐπὶ πτωμάτων καὶ ὁ κλοιός τῆς πολιορκίας ἐγίνετο ὅποι ὥρας εἰς ὥραν στενότερος. Τόσον δὲ πλησίον τοῦ μοναστηρίου εἶχον φύσεις οἱ Τούρκοι: κατὰ τὸ ἀπόγευμα, ὅστε ματάζον τῶν ἐντοπίων Τούρκων καὶ τῶν γνωρίμων αὐτῶν ἐν τῶν πολιορκουμένων συνήπτοντο διέλογοι :

—Δέν προσκυνάτε, μωρέ; Θά γαθήτε ἀδικα, κακομοιόρηδες, ἐφώναζον οἱ Τούρκοι.

— Μικρή θα γράψωμε, ζητοῦται οἱ πικάπατανοι. Μητροπόλις ἔγραψε νὰ σᾶς πολεμοῦμε ἐν τα μῆνα!

— Τιπάθις ηλικίας μέσην καὶ τότε τα λόρα

— Κατέλιν ναζήνεται σᾶς ἔχουμε τραπέζη στρατιών καὶ δὲ καταπεράσσεται.

Οι πολιορκουμένοι εἶχον πλέον τὴν γκλώνη τῶν ἀπορκουμένων. Τὸν θάνατον τὸν ἔβλεπον ἐπεργάμενοι καὶ τὸν ἀνέμενοι πτεράζωμες. Τι πλέον τοῦ θανάτου ἡδύτων νὰ φαίνεται; Μίση μόνην σκέψιν καὶ μάκιν φροντίδα εἶχον πλέον γνώσησιν ακλόσι. Μαύροι καὶ ἡρωάριστοι ἐκ τοῦ καπνοῦ, ἐπέθηντο εἰς τὰς θέσεις τῶν καὶ ἐπυροβόλουν, ὀλίγον φροντίζοντες πλέον καὶ νὰ πρεμηλαστούνται. Είχον ἡδη φρανεῦσθαι καὶ πληγωθῆσθαι πολλοί, ἀλλὰ οὐδεμίας ήκονετο κραυγὴν πόνου, οὐδετες θρησκευτικῶν. Καὶ ἐκ τοστῶν τινὲς εἶχον φρανεῦθαι καὶ πληγωθῆσθαι ὑπὸ τῶν σφαράων καὶ τῶν ἀστριῶν· ἀλλ' ὁ φόρος καὶ ἡ μικροψυχία εἶχον φυγκδευθῆναι τῆς μονῆς. Αἱ γυναῖκες ἐξηκολούθουν νὰ ὑπηρετοῦν τοὺς πολεμιστὰς καὶ νὰ τὰς ἐνθαρρύνουν μάλιστας· ἀλλ' ἡ καταραζής αὐτῶν ἦτο τὸ καλλιτέρος ἐμψύχωσις· τινὲς ἐξ αὐτῶν μάλιστας, γνωρίζουσαι τὴν γρῆσιν τῶν διπλῶν, ἔδιδον ακιόδιαν ὀνκωνούρισσες εἰς τοὺς συζύγους καὶ τοὺς ἀδελφούς των, γεμίζουσαι τὰ διπλά των ἢ καὶ τουρεξίζουσαι ὅντας αὐτῶν.

Ἡ δὲ Χριστιανικὴ Δικαιολάχη θεον ὁ κινδυνος τῆς ξηνας, τόσου θαρραλεοτέρας ἀνεδεικνύετο. “Οταν δὲν προσηγγύστε πρὸ τῶν ἀγίων εἰκόνων, ὅτουν δὲν ἐπεστήστε εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πυριστιδοβολῶν, εὑρίσκετο πλησίον τοῦ μίσου της Κωστής. Ἐπικνειλημμένως βληθεὶς ὑπὸ σφαρίδων, κατέπεσεν ὁ ἵστας τῆς σημείου τοῦ μίσου της καὶ πάντας ταῦτη τὴν ἀγεστύλωγεν. “Οταν δὲ ὀπειόρητη καὶ τὸ σχοινίον καὶ ἡ σημαία κατέπεσε, τὴν ἐθίπλωσε καὶ τὴν

ερμάλχεν εἰς τὸν κόλπον τὴν, ἀταράγως ἴστημένη ὅπε τὴν βρούτην τῶν σοφικῶν (*).

Οἱ πολιορκοῦσσεν εἴγον καὶ σαλπιγκτὴν, ἐναὶ ἔθελοντὴν μηδὲν, διὸ καὶ τὸν ὄντα μαζὸν Ἀράπην. Ὁ σαλπιγκτὴς ἐμάχετο καὶ αὐτός, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων ἔρριπτε καὶ ἐν σόλπισμα εἰς τὸν πάταγὸν τῆς μαργῆς, ὃς κραυγὴν ἐνθρούνσεως πρὸς τοὺς συμπολεμιστὰς του. Ἡτο εὐθυμός καὶ ἀγαθός, διὸ καὶ κατὰ τὰς τροχικὰς ἔκεινας στιγμὰς τὸ σόλπισμά του εἶχε κατί τι ἀπὸ τὴν παιδικήν του εὐθυμίαν καὶ ἀπὸ τὸ αἰώνιον μειδίαμα τῶν λευκῶν του ὄδόντων.

—Γειά σου, Ἀράπη ! τοῦ ἐφώναζαν εἰς ἔκαστον σόλπισμα ἀπὸ τὰ τείχη τῆς μονῆς.

Τινὲς δὲ καὶ τοῦ ἀπηγόνυν ἀστείσμούς :

—Δὲν πᾶς νὰ νιφθῆῃ, μωρέ ; Ἀπὸ τὴν μπορούτη ἔγεις γίνεται σάνν ἀράπης.

—Εἴμαστε ἀδέρφια· ὅλοι ἀράπηδες, ἀπήντα ὁ σαλπιγκτὴς.

Ἡ ἀστοχία τῶν Τούρκων πυροβολητῶν παρέτεινε τὴν ἀγωνίαν τοῦ Ἀρκαδίου. Ἀλλὰ περὶ τὴν δεῖλην ἐπανειλημμέναι βολαὶ ἐπιτυχοῦσσαι τὴν πύλην διέρρηξαν αὐτήν· καὶ ἀλλας ἡνοιξαν ρύγματα εἰς διάφορα μέρη τοῦ περιβόλου. Ὁ κανονοβολισμὸς ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τινας ὥρας τῆς νυκτός.

Οἱ δὲ πολιορκούμενοι, ἀφοῦ ἐστερέωσαν τὴν πύλην διὰ νέων στηριγμάτων, συνῆλθον εἰς νέαν σύσκεψιν περὶ τοῦ πρακτέου. Περὶ ποραδόσεως οὐδεὶς ἐσκέπτετο, ὅλων θεωρούντων προτιμότερον τὸν θάνατον. Ἀλλ'

(*) Ἡ σηματικαὶ αὕτη διασωθεῖσα φυλάσσεται ὑπὸ τοῦ ἐγγονοῦ της κ. Στυλ. Δασκαλάκη.

τηνάρουν πάς ἐργατικῶν οἰκοδόμων παρὰ τὴν ἔξω. Τι ἡρῷ γινὲ συνέβησε ; Μήπως ὁ Μουσταρᾶς ἐξηπάστειλε τόσον στρατὸν εἰς τὰς ἐπαρχίας, ώστε νὰ παρακαλέσῃ πᾶσαν κίνησιν τὸν ἐπαναστατῶν ; Ἐπρεπε γὰρ μαζίωσι τὶ συνέβησε, ἵνα ἀποδημοντες εἰνε τούλαχγοστον ἐνοχευρούσσενοι ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ὑποβίσσες, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ των δὲν ἐπρομηπονήσασσον γὰρ τὴν ἀκροσοράτην κύτων θέσιν καὶ τὴν ἀπόροχσιν αὔτῶν ν' ἀντιστῶσι μέχρι θυνάτου, ἵνα σπεύσσων εἰς βοήθειαν των ἐφ' ὅσον ἀκόμη, ἡτο κακός. Διότι προεβλεπον ὅτι, τὴν ἐπισύσταν οἱ Τούρκοι θὰ ἐπεγγίρουν τὴν ἀπόροχσιστικὴν ἔφοδον, εἰς τὴν ἡ μεγάλη διάτετρητος ὡς ἡτο ἐκ τῶν ὄβιδων, δέν θὰ κατώρθωνεν ὑπέντεστη. Τοιτὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν, ὁ Πεπτῆ Καρυνιώτης, ὁ Ηλύλος Κούνος καὶ ὁ Ἀδάμης Παπαδάκης, διακρινόμενοι ἐπὶ ὀκνηποδίᾳ, ἀνέλαβον γὰρ διελθωσι διὰ τῆς πολιορκητικῆς γραμμῆς καὶ μεταβασίνοντες ὁ μὲν εἰς τὸ Μυλοπόταμον, οἱ δὲ εἰς τὰς ἀλλας ἐπαρχίας, δῶσσαν ἐπιστολὰς τοῦ Ἡγουμένου καὶ τῶν Ἐπιτρόπων πρὸς τοὺς Καπετανέους, ἐπιστρέψωσι δὲ πρὸ τῆς αὐγῆς διὰ νὰ φέρωσιν ἀπαντήσεις.

Οἱ τρεῖς οὖτοι, φρέσσαντες λευκὰ σφρίκια, διὰ νὰ φέρωνται ως Τούρκοι, καὶ ἐποβλήντες τὰ ὑποδήματά των, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ παρτάκι. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε συμφωνηθῆναι νὰ πυροβολήσουν τρις ἐξ φρισμένου σημείου, ἀμφὶ θὰ διέβιεν τὰς τουρκικὰς γραμμὰς σῶσι, διὸ Ἡγούμενος ἀνέβη, εἰς τὸν θόλον τοῦ ναοῦ, ἀλλοι δὲ εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρους τοῦ τείχους καὶ ἀνέμενον τὸ σύνθημα. Οἱ τρεῖς πυροβολισμοὶ ἡκούσθησαν μετ' ὀλίγον καὶ οἱ ἐναγωνίως ἀναμένοντες ἀνεφώνησαν καίμνοντες τὸν σταυρόν των :

—Δέξα σοι ὁ Θεός !

Ο οὐρανὸς ἡτο ἀνέφελος, κατὰ τὴν νύκτα δ' ἐκείνην παρουσίαζεν ἔκτακτον καὶ καταπληκτικὸν θέαμα. Ἀπιέρω θιέττοντες διέτρεχον

τὸ στερέωμα κακὸν ὅλας τὰς διαιρέσεις, ὃς πυρὸς μάχης. Τὸ θεῖκα τοῦτο, τὸ ὅποιον ἔθεωράθη, ὃς στημένον ὑπὲ τῶν πολιορκουμένων, ἐπηγένετο τὴν μελαγχολίαν αὐτῶν. Ἀλλὰ καίτοι οἵσκον περιλύποι καὶ κατάκοποι, ἔμαιναν ἀγρυπνοῦντες καὶ μόνον εἰς τὴν προσευχὴν ἐζήτησαν ἀνακούφισιν.

Ἄρδε ἐψήλη δέησις εἰς τὸν ναόν, ὁ Γαβριὴλ ὄφιλοςεν ὡς ἐξῆς:

«Ἄδελφοί μου, ἔχετε πίστιν εἰς τὸν Θεόν καὶ θὲ σωθῆμεν. Μή φοβήσθε τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐὰν δὲ ἐχθρὸς εἴναι δυνατός, ὁ Θεὸς εἴναι παντοδύναμος. Καὶ ὁ Θεός, οἵστις ἐβύθισε τοὺς στρατοὺς τοῦ Φαραὼ εἰς τὴν Ἐρυθράν, δύναται ἐπίσης νὰ καταστρέψῃ τοὺς στρατοὺς τοῦ Μουσταφᾶ. Ὁ Θεὸς οἵστις ἐδύναμεσ τὸν βραχίονα τοῦ μικροῦ Δασοῦ διὰ νὰ καταβάλῃ τὸν γίγαντα Γολιάθ, θὲ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀσθενεῖς τὴν δύναμιν νὰ νικήσωμεν τὸν ἴσχυρὸν ἀντίπαλον.

»Ἀλλὰ καὶ ἄν δὲ οἱ Θεὸς ἄλλως θελήσῃ, ἀς παρηγορηθέμεν καὶ ἀς χαρῷμεν, διότι ἡμᾶς ἐδιαλέξει διὰ τὴν ὑψηλὴν θυσίαν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Τάχα ἀργὰ ἡ γρήγορφ δὲν θ' ἀποθάνωμεν; «Ανθρώπος ὁσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὔτοῦ. Προτιμότερον λοιπὸν νομίζειν τὴν πίστεως καὶ τὴν πατρίδος, ἵνα, διὰ μόνον ἡ ψυχὴ μας μείνῃ ἀθάνατος εἰς τοὺς οὐρανούς, ἀλλὰ καὶ τὸ μνήμην μας ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν σεβχρόν τῶν ὅμοειθῶν μας. Οἱ θάνατος μας, οἵστις εἰς ἄλλην περίστασιν θὰ εἴναι ἀνωφελής, τώρα θὰ γίνη πρόσενος μεγάλου καλοῦ· θὰ δώσῃ τὴν πατρίδα μας.

»Καὶ τώρα, ἀδελφοί μου, ἀς συγχωνίσωμεν καὶ ἀσπασθῶμεν ἀλλήλους καὶ ἀς ζητήσωμεν συγχώνειν παρὸ τοῦ Θεοῦ. «Ἐπειτα δὲ ἀς πράξωμεν ἐπὶ τελους τὸ καθήκον ἡμῶν πρὸς τὴν ιερὰν ἡμῖν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἀς γείνη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.»

«Ἐπειτα τοὺς ἡρώτησεν ἂν ὅλοι ησαν ἔτοιμοι διὰ τὸ ὑπέρτατον

τοῦτο καθήκον καὶ ὅλοι ἀπογινώσκων ὅτι ἀκλόνητοι οὐκ ἔφενον εἰς τὸν θάνατον, ἢν ἐπείθειν ἀδύνατον νὰ σθέσωσιν εἰς τὴν νίκην.

—Προτιμώμεν ν' ἐπιθύμησεν καὶ γὰρ ταχύμεν ἐπὶ τὸν οἶκον οὐρανούς νὰ παραδοθῆμεν εἰς τὸν ἐγκρόν, ἥτο οὐ θελησσις οἶλον.

Καὶ εἰς τὰ μέτωπα πάντων ἔλαμπεν ἥδη ὁ στέργνος τοῦ μαρτυρίου, τὰ δὲ βλέμματά των εἶχον τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἐνέργουσασμοῦ, μὲ τὸ ὅποιον οἱ μάρτυρες τοῦ χριστικνισμοῦ ἐδέχοντο ψάλλοντες τὰς βραδάνους καὶ τοὺς θάνατον.

Κατόπιν ἐτέλεσθη ἡ ιερὴ μυσταγωγή καὶ πάντες μετελαθῆσον τῶν ἀγρότων μυστηρίων. «Εὐηκολούθησαν δὲ ἀγρυπνοῦντες καὶ ἀναμένοντες τοὺς ἀπεσταλμένους. Ἀλλ' ἡρά γε θὰ κατωρθῶντο νὰ διέλθουν καὶ πάλιν ἀπορτήσοντο διὰ μέσου τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου; Ὁ κίνδυνος οὗτος καὶ η ἀθεβαίωτης ἐκράτει εἰς ἀνησυχίαν τοὺς ἐν τῇ μονῇ. Καὶ ἡρῷον παρηγήθοντο φρεσταὶ τινες, ὁ Ἡγούμενος καὶ ἄλλοι ἀνέρησσαν ἐπὶ τοῦ θόλου καὶ τῶν τειχῶν καὶ ἡροῶντο εἰς τὴν αγρὴν τῆς νυκτός. «Εξαφνηκές διακρίνουν ἔνος ἐργάμενον. «Ἔτοι ὁ Ἀδάμης Παπαδάκης. «Εσπευσχεν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ὑπερέχθησαν εἰς τὸ πόρτακι μὲ περίπτερην χαρᾶς.

«Ἀλλ' ὁ Ἀδάμης δὲν ἔτοι οικομιστής χρονοποιῶν εἰδήσεων. Οἱ καπεταναῖτοι τοὺς ὄποιους εἶδε τοῦ διηγήθησαν περίλυποι πῶς ἡ καταγῆς ἐμπατείωσε τὴν σχέδια των καὶ πῶς δύος ἡδύνηθησαν νὰ πλησιάσωσιν ἔθλεπτον μακρόθεν τῶν ἀγῶνα καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ Ἀρκαδίου, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ βοηθήσουν.

—Κακλίτερος, ἔλεγον, νὰ ἡμεθο καὶ μετὶ μέσα στὸ Ἀρκάδη νοποθίωμεν. Μήπως δὲν ἔτοι θάνατος νὰ βλέψωμεν ἀπὸ μακρὰν καὶ νὰ μη μποροῦμε νὰ κάμωμεν τίποτε; Ἀλλὰ θὰ ἐλθωμεν καὶ αὔριον καὶ ο Θεός βοηθός. «Εστείλαμε γράμματα εἰς ὅλα τὰ χωρὶς νὰ συναθύομε τὸ πρωτικό στὸ Ἀρκάδη.

Μετ' οὐργον ἔζησε καὶ ἐ Κοζάρε, δοτις ἐκδίκει ἐπιστολὰς τὰς αὐτὰς διαιλαρχεῖσαντας. Τὸν Καρωναῖον εἶρεν εἰς τὸ χωριόν Κλησίδιον προσπαθεῖσαν νὰ συναθρίσῃ ὑπλίτας, ἵνα μεταβῇ τὴν ἐπιστολὰν εἰς βούθειαν τοῦ Ἀρκαδίου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ἑγραφοῦ ἦτις «σταθερὸν ἀπόρριψεν εἴχον νὰ ἐγκριθεῖσσι μέγιστη θνητού», ἀπέκτησεν ὡς ἔξτις: «Θελομέν πράξει πᾶν τὸ δυνατὸν θπως ἔλθωμεν εἰς βούθειαν σας, ἀλλὰ μὴ ὄντες εἰς θέσιν νὰ σας βεβαιώσωμεν περὶ τούτου, πράξετε ὅ, τι ἡ συνειδητος σᾶς ὑπαγορεύειν».

Ο Παππᾶς Κρανιώτης, θραδύνας διέτρεψε μεγχλειτέρους ἀπόστασιν, ἐπέστρεψε περὶ τὰ χαράγματα. Ἐννοηθεὶς δὲ παρὰ τῶν Τούρκων κατεδιώχθη καὶ ἐκιγδύνευσε νὰ συλληφθῇ ἢ νὰ φυνεθῇ· καὶ οὕτω δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μονὴν (*).

Ἄφοι ἀνέγνωσαν τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὅποιας ἐκδίκησαν οἱ δύο ἀπεσταλμένοι, οἱ πολιορκούμενοι συσκεφθέντες ἀπεφάσισαν ν' ἀνορύζωσιν ὑπόνομον. Εἰς τοῦτο δὲ εἰργάσθησαν κατὰ τὰς ὑπολοίπους ὥρας τῆς νυκτός, θέσκυτες εἰς τὴν ὑπόνομον δώδεκα βαρβελια πυράτιδος.

Ο δὲ Μουσταφᾶς πασᾶς, προβλέπων ἐνδεχομένην συναθροίσιν τῶν ἀποκανοτατῶν, καὶ ἐπίθεσιν ἐναντίον αὐτοῦ τὴν ἐπιοῦσαν, ἰσχέφθη νὰ μὴ ἀφήσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν πρὸς τοῦτο καιρόν, ἐπισπεύδων τὴν ἐκπόθησιν τοῦ Ἀρκαδίου. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ δρόμου ὁ στρατὸς αὐτοὺς εμίσκετο ἐπὶ ποδός· καὶ πρὶν ἀκόμην ἐξημερώσῃ, ἐπανελήφθη ἢ ἐπίθεσις. Τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ διηγήθησε καὶ πάλιν συγκεντρωμένον κατὰ τῆς πύλης τοῦ μοναστηρίου, ἥτις ὡς ἡτο ἀπὸ τῆς προτεραιότες ἐποιμόρροπος καὶ διερρηγμένη, δὲν ἐβράδυνε νὰ καταπέσῃ εἰς συ-

(*) Ο ἀνδρεῖος οὗτος ορεὺς ἐφογεύθη μετά τινας μῆνας εἰς μέσα μάχην ἐν Μυλοποτάμῳ.

ταιριάτα. Μετ' οὐργον δὲ ἡνοίγετο εἰρηνικά καὶ εἰς τὸ τείχος.

Καὶ τότε κι συλλιγγης τοῦ ἐγκύρου ἱστορικοῦ γενικὴν ἔφοδον. Με φρικτὸν δὲ ἀλλαληριόν, ὄμηρον παντεργίθην κατὰ τῆς μονῆς τὰς ζηρικὰς τῶν Τούρκων πλήθη.

Οι ὑπερχριστικοὶ ὄμως τοῦ Ἀρκαδίου, ἀπέριττοι εἰς τὰς θεσιες τῶν, κατὰ τὴν ροδερὸν ἐκείνην στιγμήν, ἐθέρζον τὰς πυκνὰς τῶν Τούρκων φέλλωγγας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τούρκοι ἀκλόνητοι προχωροῦντες ἐφίλασσαν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς μονῆς καὶ ὄμηρον εἰς τὸ φῆγμα τῆς πύλης. Ἐκεῖ ὁ Ἡγούμενος περιστοιχούμενος ὑπὸ δρακὸς ἡρώων ἀνέκοψε ξιφήρης τὴν ὁρμὴν αὐτῶν καὶ φοβερὰ συμπλοκή στήθος πρὸς στήθος συνήρθη εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον χῶρον.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κρότος μέγας ἡκούσθη, τὸ ἔδαφος ἐσείσθη ὡς ὑπὸ σεισμοῦ φοβεροῦ καὶ μία πλευρὰ τοῦ τείχους ἀνετινάχθη καὶ κατέπεσε θάψφος ὑπὸ τὸν ὅργον αὐτῆς τοὺς συναθηουμένους πρὸ τοῦ περιβόλου Τούρκους. Η ὑπόνομος εἶχεν ἀγνοφλεγῆ. Εἰς σύνθημα δούλην παρὰ τοῦ Γρηγορίου, εἰς τῶν πλησίον αὐτοῦ μαχητῶν ἐνόμιστε· Κωνσταντίνος Παχιπούδάκης, ἐκ τοῦ χωρίου "Αδελε τῆς Ρεθύμνης, κατῆλθεν εἰς τὴν ὑπόνομον καὶ πυροβολήσας εἰς τὴν πυρίτιδα τὴν ἀνέφλεξε, γενόμενος αὐτὸς τὸ πρότον θύμα.

"Αλλ' ἐκτὸς τῶν Τούρκων καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν πολιορκουμένων εὑροῦν τὸν θάνατον ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Το ἀποτελεσματικόν ὄμως τῆς ἐκρήτεως δὲν ὑπῆρχεν ὅσον τὸ ἀνέμενον οἱ πολιορκούμενοι καταστρέπτειν. Ή προσδοκίας αὐτῶν ἦτο ν' ἀνατινάχθῃ ὀλόκληρος ἡ μονὴ μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἀλλ' ἀνετινάχθη μόνον μέρος αὐτῆς.

Η ἔκρητις αὕτη ἐπέφερε πανικὸν εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες ὠπισθοδρύμησαν ἀτάκτως, νομίζοντες ὅτι τὸ ἔδαφος ὀλόκληρον ἦτο ὑπονομευμένον καὶ θὰ ἡνοίγετο νὰ τοὺς καταπέψῃ. Έκ τούτου δὲ ἐπῆλθε βραχεῖα τῆς πάλιν δικαιοτή. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνης

εἰδεν ἡ Δισκαλίακη τὸν Ὑγρόμενον ἔξαλλον, ἀγνώστους ἐν τῷ καπνῷ τῆς πυρίτιδος, μὲν τὰ ράσια εἰς ράσια μετατρέψανταν. Ἐκράτει γηραιόν γυναικήν. Καὶ μὲν φωνὴν περιλύπον τῆς εἶπε.

—Ἐσκοτώθηκαν τόσαις καὶ ἕγδῳ ζῷῳ ἀκόμη. Διν ἔρχεται μιά μπάλλικ νά μὲ σώσῃ; Ἀλλὰ δὲν θὰ πέσω ζωντανής στὰ χέρια τῶν Τούρκων.

Ταῦτα δὲ λέγων, ἔξηγογε τὸ περίπτον του καὶ τῆς τοῦ ἔδωκε, γινθ' ὁ ἔτρεξεν εἰς τὸ ρῆγμα, διύτι οἱ Τούρκοι ἀνασυναγθέντες ἐπήρχοντο ἐκ νέου. Καὶ δοσοὶ ἐπέζησαν τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀρκαδίου δὲν τὸν ἐπονεῖδον ζῶντα. Τον ἐπανεῖδον νεκρὸν ἐν μέσῳ τουρκικῶν πτωμάτων διάτρητον ὑπὸ προστριῶν καὶ ξιφισμῶν καὶ ἔχοντα τὴν κερχήτην ἀποκεκομένην.

Οἱ Τούρκοι, πατήσαντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ὄλιγων ζρώων, σίτινες δῆθις εἰς τὸ ρῆγμα καὶ ἐπὶ τῶν καπνιζόντων ἐρειπίων προστασσον τὸ στῆθος αὐτῶν ὡς τελευταῖνον προμαχῶνα κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν ἔχθρων, εἰσώρμησαν εἰς τὴν αὐλήν. Ἀλλ' οἱ ζῶντες ἀκόμη ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Ἀρκαδίου, ἀποσυρέντες εἰς τὸ κελλια, ἔντεταξαν ἐκεῖθεν τὴν τελευταίαν ἀμυναν καὶ ἐστρώσαν τὴν αὐλὴν μὲν τουρκικὴ πτωμάτα.

—Παραδοθῆτε, μωρέ, νὰ γλυτώσετε, ἐφώναζον πρὸς αὐτοὺς οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι.

—“Ωστε νάχωμ” ἔνα φυσεκι θὰ πολεμοῦμε, ἀπήντων οἱ πολεορκούμενοι.

—Θὰ βολωμε φωτιά νὰ σᾶς καψώμε.

—“Ο, τι σᾶς περάσῃ νὰ μὴ τάσθηστε.

Εἰς ἐν τῶν κελλίων εὑρίσκετο ὁ Κωστής Δασκαλάκης μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν συγγενῶν του. Ἔνα δὲ ἀπὸ τοῦ παραβύρου ἐμαζέτο,

ἴπλαγχωτή εἰς τὸ μεταπον καὶ τὸ σίγκη παρεκκλιτε τὸ πρόσωπό του.

—“Ω! ἀνεράντησεν.

—Γιὰ τόσο πρόσημα; . . . τοῦ εἶπεν ἡ μάντη του ἔπειτας τοι τραβήκια μὲ τὴν σπαρτιατικήν της ἀπαρχῆσιν. Θελαίς νὰ σ' ἀκούσουμε νὰ πούν πῶς ἐρθίθηκες, γιατὶ μου;

Πρὸ τοῦ κελλίου εἶχε πέσει δρονεύεις εἰς Τούρκος στρατιώτη; ἐπαεὶδή δὲ τὰ πολεμερόδια τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ κελλίου ἐπληγούσαν νὰ ἔξαντληθῶσιν, ἥνοιξαν τὴν θύραν ἐπὶ μίαν στιγμὴν καὶ ἔσυρχαν μέσω τὸν νιζάμην, ἐπὶ τοῦ ὅποιου εὗρον πυριτιδούλακις τινάς καὶ δοκεῖσιν ἐκ λευκοσιδήρου περιεγόν καφὲ καὶ ζάχαριν. Μὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο εὐζημικούς κατέρρευσαν νὰ καταπικήσουμε μίαν ἀρτιγένητον ἐγγονήν τῆς Δασκαλάκης, ἥτις κλαίουσα ἀπαρηγόρητα, τοὺς εἶχε τρελλάνει μὲ τὰς καρυγκάς της.

Ἡ ἀπὸ τῶν κελλίων ἔντιστκαις διήρκεσεν ἐπὶ ώραν ἵκανην. Ἀλλὰ τὰ πολεμερόδια τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Ἀρκαδίου ἔξηντληθῆσαν, τὰ πλειστα δὲ τῶν ὅπλων κατέστησαν ζχρηστα. Εἰς τὴν τραπέζαριαν τῆς μονῆς εἶχον κλεισθῆ περὶ τοὺς 40 πολεμισταί, ἐξ ὧν πολλοὶ ήσαν πληγωμένοι. “Οταν δὲ τὰ ὅπλα των ἡγεμονῶν νὰ σηγάσου, Τούρκοι ἐντάπιοι, σίτινες τοὺς ἐγνωμόνους, ἐπληγούσαν καὶ τοὺς ἔκαλεσαν νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα, διαβεβαιοῦντες κύτους μεθ' δύοκων δτὶ δεν εἶχον νὰ φοβηθῶσι τίποτε. Οἱ διαστυχεῖς ἐκεῖνοι ἐπεισθῆσαν καὶ ἐκ τῶν παραβύρων παρεδώκαν τὰ ὅπλα, τὰ ὅποια ζήλιως ἦσαν ζχρηστα. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι, ἐπισφρούντες, εἰσώρμησαν, ἀροῦ τοὺς ἀφώπλισαν, καὶ τοὺς κατέσφραξαν ὅλους, πλὴν ἐνὸς νέου, Ἐμμανουὴλ Μπριλάκη ὄνομαζομένου, ὅστις προλαβὼν ἀνερριγήθη καὶ ἐκρύψη εἰς τὴν καπνοδόχην. Ἐκεῖθεν, μόλις κρατούμενος ἐκ τοῦ τρόμου, ἤκου-

την ούτος τὰς κακούρχες τῶν σφράγεων καὶ διὸ τὸν ἀριστὸν θάρσος, τὰς παλῆς μεταξὺ τῶν ἀσπίων καὶ τῶν φπλισμένων. (*)

Οἱ Τούρκοι ἐνκλεῖσσον καὶ τὸν σὲλλον νὰ παραδοθῶσιν, ἄλλ' ἣν καὶ οὔτος εἶχεν ἔξαντλήσαι τὰ πολεμεόδησι των, δὲν παρεδίδοντο εἰς τοὺς ἴντσιπους. Αἱ καρυγγὶ τῶν παραδοθέντων εἰς τὴν τραπέζαν τῶν εἴληρώντων περὶ τῆς τύχης ἡτοῖς τῶν ἀνέμενα.

— Θὰ πάρετε πρώτως τὶς τελευταῖς μης σφαῖρες καὶ ἔπειτα τὰ τουρέντων μης, ἀπόκτησεν ὁ Δημητρίουλος ἐκ τονος κελλίου.

Μένον δὲ ὅταν ἥλθε στρατὸς ταχτιάς, συγκατένευσαν νὰ παραδοθῶσιν. Ἀλλ' οἱ ταχτοὶ ὄρμαντες διὰ μέσου τῶν στίχων τοῦ στρατοῦ, ἔθυνατοσαν πολλούς, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παραδόσεως. Τινὲς μαλισταὶ ἀπέστραντες νήπικα ἥπερ τὰς ἀγκαλίας τῶν μητέρων, τὰ διεμελίσαν.

Οἱ ὄπλεισθέντες ἐκ τῶν πολιορκουμένων, οὐχὶ περισσότεροι τῶν 150, ὠδηγήθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσταφᾶ, οἵτις εἰπε πρὸς τοὺς ξινδρούς, ὑποκρινόμενος εὐχαριστήσαν φριλανθρώπου :

— Δέν ἐλυπηθήκατε, μωρέ, τὰ παιδία καὶ τὶς γυναῖκες; Φτού πας, ἔντεψίηδες!

Ἡμέρηςεν ἔπειτα ἡ Κορωνιώτις ἦτο ἐντὸς τῆς μονῆς, καὶ μαίων ὅτι οὕτος εἶχε μείνει ἔξω τῆς πολιορκίας, εἶπε :

— Κρίμα! ἔδικτο χάστιμε τάσσους ἀνθρώπους.

Μετὰ τοῦτο διέταξε νὰ χωρισθῶσιν οἱ ὀλίγιστοι ξινδρες ἥπερ τὰ γυναικόπαιδα, καὶ ἐρωτῶν ἔναν ἔκκαστον ἐκ τῶν ξινδρῶν ἢν ἡσαν ἔθελονται ἡ Κορητες, ἔχωριζε καὶ τούτους.

(*) Οἱ Τούρκοι τὸν ἀνεκάλυψαν μετά τίνας ὥρας εἰς τὴν καπνοδόχην, ἀλλὰ τὸν ἔσωσε λοχαγὸς τὶς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐχειρονάθη ἵερεύς, ἀλλὰ μετά τίνα καιρὸν παρασφοροῦστας ἀπέθανε.

— Εἶτα: ξένος ἐσ; εἶπε πρὸς τὸν Δημητρίουλον.

— Εἶμαι στρατιώτης τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ἀπότινας ὁ ἀνθυπολοχαγός, οἵτις φρέσκων τὸν στολὴν του, δὲν ἡδύπατο, καὶ ἡ ζητεῖ, νὰ ἐποκρύψῃ τὴν ιδιότητά του.

— Καὶ σύ; ἡρώης τὸν Κωνσταντίνον Δασκαλάκην, οἵτις ἔφερε στολὴν Ἐλληνος ἔθνος ὥληκος.

— Στρατιώτης τοῦ Βασιλέως τῶν Ἐλλήνων, ἀπότινας καὶ οὕτος.

Τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν ἔδωκε καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἀράπης ὁ σαλπιγκής, εἰς στρατιώτης τοῦ ἵππικοῦ ὄνοματι Σπύρος καὶ ὁ ἐκ Ρεθύμνας Νικόλαος Γαληνάκης.

Εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ηλείαν ἦτο ἡγαντὸς τις Μαχρεθνίς Ρεθύμνιος, οἵτις ἐγνώριζε τὸν Γαληνάκην, ως κάτοικον Ρεθύμνου. Γνωρίζων δὲ ὅτι οἱ ἔθελονται θὰ ἔθανατωντο, ἥθελησε νὰ τὸν σώσῃ.

— Βρὲ δὲν εἶσαι σὺ ὁ Νικόλαος ὁ Γαληνάκης ἀπὸ τὸ Ρεθύμνο; Δὲν εἶσαι ράρτης στὸ Ρεθύμνο; Γιαίντω δὲν λές τὴν ἀλήθεια;

— 'Αλλ' ὁ Γαληνάκης, νομίζων ἵτως ὅτι ἡ σωτηρία του ἦταν ἀσφαλεστέρα ἢν συγκατελέγετο εἰς τοὺς ἔθελοντας, ἐπειδειν διατεινόμενος ὅτι ἦτο ἔθελοντας καὶ στρατιώτης.

Οἱ οὕτω ἀποχωρισθέντες ὡς ἔθελονται παρεδόθησαν εἰς ἀπόσπασμα στρατοῦ, τὸ ὄποιον, ἀφοῦ τοὺς ἀπεμάκρυνε, τῶν περιεκύκλωσε καὶ τοὺς ἔφερεν σὺν λογχισμῷ. Ἐπειτα ἀπεκόπησαν αἱ κεφαλαὶ τῶν καὶ ἔξεσφενδονισθῆσαν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ γυναικόπαιδα.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀτακτοὶ ἐλεγκάτουν καὶ κατέστρεψον ο.τι. ἔμενεν ἀκόμη εἰς τὸ Ἀρκαδίου, καὶ ἔβεβήλουν τὸν ναόν. Εἰρόντες δὲ εἰς ἓν κελλίον τρεῖς βαθυγάριους μοναχούς, τυφλούς καὶ παραλυτικούς ἐκ τοῦ γήρατος, τοὺς ἔκαυσαν ζωντανούς. Ἐνθ δὲ οὕτοι εἰς ταῦτα κατεγίνοντο, μία τῶν περιστερῶν, τὰς ὄποιας εἶχε φυγαδείσει ἐκ τοῦ

μοναστηρίου τῆς μάχης ἡ θρησκεία ἐπεκτείνεται εἰς τοῦ ακδωνοστασίου. Ήδών δὲ αὐτὴν εἰς τὸν Τούρκων, τὴν ἑποριόδηλησιν καὶ τὴν ἐφόνευσιν. Δέντε πεισμὸν ὅμως κατὰ τὸ πτυχιόν, ἀλλ' ἔμενεν ἐπὶ τῆς στέγης. 'Ο δὲ Τούρκος ἐνεδίξε: διὸ καὶ πάρη τὴν πειστεράν, εὑρέν ἔνα χριστιανόν, κρυπτόμενον φεταχὲν τὸν δύο ήδην τοῖς νεοῖς, καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

'Ο Μουσταφᾶς παρέμεινεν εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἀρκαδίου διὸ καὶ θάψη τοὺς νεκρούς του, οἵτινες πολυάριθμοι ἐκαλυπτον τὰ πέριξ καὶ τὴν αὐλὴν τῆς μονῆς τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἀπέστειλε μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐντοπίων Τούρκων εἰς Ρέθυμνον.

Καθ' ὅδὸν οἱ κίγκιμπλωτοι ὑπέφεραν μαρτύρια, ὡς νὰ μὴ θίσσου ἀρκετὰ δσα είχον ὑπορέει μέχρι τοῦδε. Οἱ παρακολουθοῦντες Τουρκοκρήτες τοὺς ἐπροπηλάκιζον παντοιοτέρπως. Ἐπειδὴ δπως θίσσουν ἐξηντλημένοι σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, τινὲς δὲ καὶ πληγωμένοι, ἐσύροντο μαζίλον παρὰ ἐβάζιζον, τοὺς ἐκτύπων μὲ τὰ σπλαχνὰ γὰ ταχύνουν τὸ βήμα. Μόνον πρὸς τὴν Χαρίκλειαν Δασκαλάκη ἐφέρθησαν μετά τινος σεβασμοῦ, διύτι τινὲς τῶν Τούρκων χωρικῶν τὴν ἐγνώριζον, τῆς προσέρεφον μαζίστα καὶ ἡγίονον νὰ ἴπεινσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη. 'Αλλ' ὅταν εἶδε νὰ βισσανίζουν τόσον βαρβάρως τοὺς ἄλλους αἰχμαλώτους, δὲν ἡδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς καὶ εἶπε πρὸς τοὺς Τούρκους:

—'Ανάθεμα τοῖς μπόλλες ποῦ μᾶς ἀφήκανε ζωντανούς! Δὲ μᾶς ε σκοτώνετε μισὸς καὶ καλὴ νὰ γλυτώσωμε;

Εἰς τῶν Τούρκων ἔσυρε τὴν πιστόλη του.

—'Εχεις καὶ γλώσσα, γκιαούρισα, αἴ;

Καὶ διηγύθηνε τὸ ὄπλον κατ' αὐτῆς ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι τὸν

ἡμπόδισαν, ὑρπασεν ἀπὸ τὸν ἀγκαλιν τῆς Δασκαλάκη τὸν μικρὸν τὴς ἐγγονὴν καὶ τὸν ἐπινάζεν εἰς ἡπόστασιν. (*)

Εἰς τὸ χωριόν Μεστὶ ἀπεβανον τινες τῶν πραματισμένων αἰγκιμαλωτῶν. Οἱ δὲ Τούρκοι ἐκκλεισαν ἔνα ιερόν νὰ τοῖς τάψῃ, εἰγιέται γενναιοψυχίας καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὰ εὐγενῆ ἔκεινα θύματα, ἀλλὰ διὰ νὰ λαβούν ἀσφαλτὸν νὰ θρίσσουν καὶ τὴν θρησκείαν κατέπιν. Καθ' ḥν φράν ξωπόν ὁ ιερεὺς ἀνεγνώσκει τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸν νεκρόν, οἱ Τουρκοκρήτες πλησιάζοντες τὸν ἐκολαφίζον, διέπι ταχὺ δὲν τάψαλε καλῶ.

Οἱ θύγοι ζηδοὺς αἰγκιμαλωτοὶ θίσσαν δεμένοι. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ο Κοζής, πάν οποῖον οἱ Τουρκοκρήτικοι ἐμίσουν ἐξαιρεσικῆς, διότι ἦτο φυγισμένος διὰ τὴν ἐνδρείκων του καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κατεδίωκετο ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, διότι πολλοὺς ἐκ τῶν θραυστέρων Τούρκων είχε ταπεινώσει. Ἡτο δύως τόσον μαυρισμένος καὶ παραμορφωμένος, φύτε καὶ δσοι ἐκ τῶν Τούρκων τὸν ἐγνώριζον δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων. 'Ολιγόν δὲ κατετέρω τῆς Μέσους, κατορθώσας νὰ λύσῃ τὰ δεσμά του, ἀπεπιράθη νὰ φύγῃ. 'Αλλ' οἱ Τούρκοι τὸν συνέλαβον καὶ ἀνακαλύψαντες τότε ποιὸς ἦτο, τὸν ἐθινάτωσαν κατὰ τρόπον θρικτόν, ἀκρωτηριάσσοντες καὶ διαμελισσόντες αὐτόν.

Εἰς τὸ Ρέθυμνον δὲ ταυρικὸς ὄχλος ὑπεδέχθη τοὺς αἰχμαλώτους μὲ λοιδορίας καὶ ἐμπιτυσμούς. Οὕτω δὲ τοὺς συνάδευε μέχρι τοῦ Διοικητηρίου, ὅπου οἱ μὲν ζηδοὺς ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς, αἱ δὲ

(*) 'Ἐκ τῆς πτώσεως ἔπειθε κάταγμα ἡ κνήμη τοῦ βρέφους, ἐξ οὗ διετήρησε καὶ κατόπιν μικρὸν βλάβην χωλεύοντα δόλιγον. Σήμερον είναι διδασκάλισσα ἡ ἐγγονὴ τῆς Χαρικλείας Δασκαλάκη, ὀνομαζόμενη Παρατίκευη Δαμουλάκη.'

γρακίνες και τὰ παιδία πικρεδόνεσκη, ἐνεργεῖς τὸν προξένων, εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, οὐκ αρκτηθῶσιν εἰς τὴν Ἐπισκοπήν. Καὶ τὰ μὲν γρανικόπειδα μετ' ὅλιγας ἡμέρας ἀριθμῆσκη, οἱ δὲ ἔλλοις ἀρετήνησκην ἐπὶ μῆνας εἰς τὴν ρυλακήν.

Δέν πρέπει νὰ παρακλατέψω ὅτι εἰς τῶν ἐν Ρεθύμνῳ Τούρκων, ὃ
εἴς Ἡράκλειον Μουχχέμη βέης, ἀνώτερος δημόσιος ὑπάλληλος, μετὰ τόσης φίλανθρωπίας ἐφρύντισεν ὑπὲρ τῶν σίγχαλωτων τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τοιοῦτον ἐνδιαφέρον ἔθειξε δι’ αὐτούς, ὥστε ἡ διεγγαγὴ του ἐνίσχυσε τὴν ὑποφίαν τὴν ὅποιαν εἶχον σγηματίσει περὶ αὐτοῦ ἐξ ἀπλῶν παραπληγάσιων ἐκδηλώσεων οἱ Τούρκοι, ὅτι ἡτο χριστιανός ἐν τῷ κρυπτῷ. Ἡ ὑποφία δὲ αὕτη ἐπεβεβιώθη βραχδύτερον, ὅταν τὰ τελεῖα του, καταφυγόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔβαπτισθησαν.

ΤΕΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΒΡ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΞΕΔΑΣΘΗΣΑΝ

- ‘Ο Γέρω-Μαρτίν (Κοζμάν καὶ Γκρανζέ) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.20
 Τόσκα (Victorien Sardou) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.—
 Οι Βρυκόλακες (Ένρικ Ζίμεν) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.—
 ‘Η Λύρα τοῦ Γέρω-Νικόλα (Δ.Κόκκου). Κωμειδόλ. Ηρ.3. Δρ. —.80
 ‘Ο μακαρίτης Τουπινέλ (Bisson). Κειμ. Διασκευή. Ν.Λάσκαρη. Δρ. 1.—
 ‘Η Τιμή (Sudermann) Δράμα. Πράξ. 3. Μετάφ. Χ.Αννίνου. Δρ. 1.—
 Πατρίς I (Sardou) Δράμα. Πρ. 5. Μετάφ. Ι. Καμπούρογλου. Δρ. 1.20
 ‘Η Καραντίνα (Ν. Λάσκαρη). Κωμωδία. Πράξεις 3. Δρ. 1.20
 Αἱ δύο Ορφαναί (D'Ennery) Δράμα. Πράξ.5. Μετ. Δ.Λίμπρου. Δρ. 1.20
 Κωμωδίαι Μονόπρακτοι (Ν. Λάσκαρη). Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.20
 ‘Ο Άλκαδης τῆς Θαλαμέας (Calderon) Δράμα. Πράξεις 3.
 Μετάφρασης Ι. Καμπούρογλου Δρ. 1.—
 ‘Ο Αγαπητικός τῆς Βοσκοπούλας (Κοζμηλά). Ειδύλ. Ηρ.5. Δρ. 1.20
 Νά τὸ λέμε; (Labiche) Κωμωδία Πράξ. 3. Μετ. Ν.Λάσκαρη. Δρ. 1.—
 Μονόλογοι—Κελικοπούχη—Δημητρακοπούλου—Δεληχατερίνη—
 Λίσκαρη—Καλογεροπούλου—Κοτσελοπούλου. Δρ. —.80
 Οι δύο Λοχιάι (B. Daubigny). Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.20
 ‘Η Στρίγγλα (Ν. Αντωνοπούλου) Δράματ. ειδύλ. Ηράξ. 4. Δρ. —.80
 Οι ‘Ατιμοι (Rovetta) Δράμα. Πράξ. 3. Μετάφ. Χ.Αννίνου. Δρ. —.80
 ‘Ο Καπετάν Γιακουμῆς (Δ. Κόκκου). Κωμειδόλ. Ηράξ. 4. Δρ. 1.20
 ‘Η Φαιδώρα (Vict. Sardou) Δράμα. Ηράξεις 4. Δρ. 1.20
 ‘Η Γκόλφω (Σπ. Περεσιάδου). Δράμα ειδυλλιακόν. Πράξεις 5. Δρ. 1.20
 Μαλλιά Κουβάρια (Νικ. Λάσκαρη) Κωμωδία. Πράξεις 3. Δρ. 1.40
 ‘Ο Σταυρός (Ιω. Νικολάρα) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. —.60
 ‘Η Χάιδω (Π. Μελισσιώτου) Δραματικὸν ειδύλλ. Πράξ. 3. Δρ. —.80
 ‘Η Θεία τοῦ Καρδόλου (Brandon) Κωμ. Πράξ. 3. Μετ. Αννίνου. 1.—
 ‘Ο Γαμβρός μας (Λάσκαρη καὶ Γιαννουσάχη) Κωμωδ. Πράξ. 3. 1.20
 Ντροπαλός ἀρωτευμένος (Καμπούρογλου καὶ Λάσκαρη) Κωμ. —.60
 Σαμπινιδλ χωρίς νὰ θέλη. Κωμωδ. Πράξ. 3. Μετ. Λάσκαρη. 1.40

- 'Η Μηδεια (Σουζόριν) Δράμα. Πράξ. 4. Μετίφ. Κ. Κοκάλη. Δρ. 1.20
 'Η Λαμπαδοδρομία (Π. Ερέτι) Δράμα. Μετ. Ηλ. Βεργοπούλου. 1.20
 'Εφωτος Θραυαμδος (Giacosa. Μήθος δραματικης. Μετάφρασης
     'Αγηπιλάσου Γιαννουπούλου, ήπειρώτου. Δρ. —.60
 Το Σπίτι της Κούκλας (Ψευ) Δράμα Πράξ. 3. Μετ. Γιαννουχάκη. 1.40
 'Ο Υιός της Νυκτός (Sejour) Δράμα. Πρ. 4 μετά Προλόγου. Δρ. 1.20
 Θυμούλα ή Γαλαξειδιώτισσα (Μελετσιώτου) Δράμα. είδολ. Πρ. 3.—.80
 Μέρκελλα (Πελ. Δημητρακοπούλου) Τραγωδία. Πράξεις 4. Δρ. 1.20
 Οι Ιακωδίται (Fr. Coppée) Δράμα. Πράξ. 5 Μετ. Τσοκοπούλου 1.—
 Νές Έλευμοδύνης (Ιω. Βουλοδήμου) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.—
 'Ο Ράπτης τῶν Κυριῶν (Feydeau) Κωμ. Πρ. 3. Μετ. Γιανναχάκη. 1.20
 'Από τὴν Γῆ τὸν Οὐρανὸν (Δημητρακοπούλου) Κωμ. Πράξ. 3. 1.20
 Κωμῳδίαι (Ν. Ι. Λάσκαρη).—Σειρά Δευτέρα. Δρ. 1.—
 'Η Λοκαντιέρα (C. Goldoni) Κωμ. Πράξ. 3. Μετ. Ποριώτη. Δρ. 1.40
 'Ο Δὸν Κιχώτης (Στρατηγοπούλου) Ήλαροτραγωδ. Πράξ. 5. Δρ. 1.40
 'Ο Μπάρμπα-Λινάρδος (Δ. Κόκκου) Κωμειδύλ. Πράξ. 3. Δρ. 1.—
 Τὸ Στοιχεῖο (Calderon) Δράμα εἰς 'Ημέρας 3. Μετ. Καμπούργουλον. 1.—
 Οι Ιππόται τῆς Όμιζλης (D'Ennery) Δράμα. Πράξ. 5. Δρ. 1.40
 'Αγαθόπουλος δ Επροκωδίτης (Μολιέρου) Κωμ. Πράξ. 3. Δρ. —.80
 Γιά τὴν Τιμὴν (Χρ. Χρηστοβασίλη) Τραγωδία. Πράξ. 4. Δρ. 1.—
 Νικηφόρος Φωκᾶς (Π. Δ. Ζίνου) Τραγωδία. Πράξεις 3. Δρ. 1.20
 'Η Χήρα (H. Meilhac καὶ Halevy) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ. 1.—
 Δραμάτια (Νικ. Ι. Λάσκαρη). Νὰ μὲ Ζηλεύης.—Οι "Εντιροι.
     —Τὸ Μαυσωλεῖον. Δρ. 1.—
 Τὸ Μπαλόνι (J. Darnley καὶ G. Fenn) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ. 1.20
 Ταρτούφος (Μολιέρου) Κωμωδία. Μετάφρ. I. Σκυλίσση. Δρ. 1.40
 Πικ-Νικ (Ν. Ι. Λάσκαρη καὶ Γ. Κ. Πώπ) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ. 1.20
 'Ο Βολιτικὸς Ανεμόμυλος (Gondinet) Κωμ. Διατάξ. N. Λάσκαρη. —.60
 Ρένος καὶ Καρδία (Π. Δ. Ζίνου) Δράμα. Πράξεις 4. Δρ. —.80
 'Ο μνηστήρ τῆς Αρχοντούλας ('Αλ.Ρ. Ραγκεβή) Κωμ. Δρ. —.80

ΠΑΤΡΙΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η Βιβλιοθήκη τραφείσι διότι διατηρούμενων λογίων μες περιέχειν εν μοντερνήσις τας ώραιοτέρας και συγκεντικότερας πείδας της ελληνικής ιστορίας και ίσως τότε το κατ' εξοχήν έμνησην ανάγνωσην κάπια "Ελληνα. Έκαστον τεράς ει πείδων. Ή οχήμα. Ίδει, άποτελούν αντανάκληση γραμμάτων, τηλετας λεπτών 35.

"Οδησσείς. Ανδρούπολες. (Το Χανι. της Γραμμής) από Μιχαήλ Αντικενός.

Επεργίας Καταφύγους στην Ελλ. Οργανωτούλου.

Ορθόδοξος Καθολικούμενος Ι. Τριανταφύλλος.

Ο Θαύτης του Πατριαρχείου της Αγ. Μητροπόλεως.

Κοντανάνιος ο Πολεμολόγος από Δ. Λ. Καλογριώτην.

Ο Λαζαρός Βίτσου από Θεοφ. Γ. Κυρτσού.

Η Κυπροσύνη των Ναυαρίνων, από Γ. Τσοχούλου.

Μελετείο και Σύντομή των Μελετητών, από Εδου. Παντελίδη.

Διανομήριο της Ελλάς από Μακεδονίαν έπονονδεσμός τον 1878, από Αλεξανδρία.

Η Ελληνική Επανάσταση, από Καραϊσκάκη.

Η Ελληνική Επανάσταση από την Αρχαιότητα, από Γ. Φραγκούδη.

Η Ελληνική Επανάσταση (2 Μάρτιο 1826 — 25 Μαΐου 1827), από Βασιλείου Ματσού.

Η Ελληνική Επανάσταση της Τρικούπειας, από Γ. Καραϊσκάκη.

Η Εποχή Εργασίας από την Πατριωτική, από Γ. Καραϊσκάκη.

Η Εποχή Εργασίας από την Πατριωτική, από Γ. Καραϊσκάκη.

Η Εποχή Εργασίας από την Πατριωτική (1779), από Γ. Αντικενόν.

Η Εποχή Εργασίας από την Πατριωτική, από την Τοπική. Οι Εποχές Εργασίας από την Πατριωτική, από την Παλ. Αναπτυξούσα.

Ο Εποχή Εργασίας από την Πατριωτική.

Ο Εποχή Εργασίας από την Πατριωτική (1821) από Καραϊσκάκη.

ΠΑΤΡΙΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η Βιβλιοθήκη απτη γραφείσα ύπο διακεκριμένων λογίων μας περιλαμβάνει ένα μονογραφίας τάς ώραιοτέρας και συγχινητικώτέρας πελίδας της έλληνικής ιστορίας και άποτελεί τὸ κατ' ἔξοχὴν ἐθνικὸν ἀνάγνωσμα διὰ πάντας Ἑλληνα. Εκαπτον τεῦχος ἐκ σελίδων 32 σχῆμ. 16ου, ἀποτελοῦν αὐτοτελὴ πραγματείαν, πρότατη λεπτῶν 35.

*Οδυσσεὺς Ἀνδρούτσος (Τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς) ὑπὸ Μιχάηλη Ἀντίνου.

Γεωργίος Καθηγιώτης ὁ Σκενδέρηπης ὑπὸ Ἡλ. Οικονομοκούλου.

Θεόδωρος Κολακοτρώνης ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

*Ο Θάνατος τοῦ Παπιόλεσφα ὑπὸ Ἰω. Η. Πατρανυάκου.

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ὑπὸ Δ. Ι. Καλογεροπούλου.

*Ο Δόρδος Βίρων ὑπὸ Θεοδ. Γ. Κυπρίου.

*Η Ναυμοχία τοῦ Ναυαρίου, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

Πολιορκία καὶ έθοδος τοῦ Μεσολογγίου, ὑπὸ Εὐαγ. Πανταλέου.

*Δυομήνιος ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1878, ὑπὸ^[1] Ἰδουνέωτος Στρατηγούκουλου.

*Η ἄλοκούσθια τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπὸ Ἰω. Κονδολάκη.

*Η βλαστὶς τῆς Κίτρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπὸ Γ. Φραγκούδη.

*Η πολιορκία τῆς Ἀλεστέρεως (3 Μαΐου 1826—25 Μαΐου 1827),
ὑπὸ Γεωργ. Ἀστερά.

Πολιορκία καὶ ἀλωσὶς τῆς Τριπολιτείας, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

*Η Κυρά-Φρεσύνη, ὑπὸ Σπυρ. Ποταμίανου.

*Διανάστος Διάκος, ὑπὸ Γ/κ. Μυρτίτη.

*Η καταδροφὴ τοῦ Ἀλβανῶν ἐν Ναυπλίῳ (1779), ὑπὸ Γ. Ἀντωνοπούλου.

*Η βλαστὶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ
τρεῖς Πύργοι. Ἐπειδόμενον. [Τὸ Πολ. Δημητραχούλου.]

*Ο Καταδυτῶντος, ὑπὸ Χρ. Χρηστοβασίλη.

*Η βλαστὶς τῆς Γρεβενῆς (Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἐν Κοζῆ),
ὑπὸ Ἰω. Κονδολάκη.

